

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 1

แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับชีวิตและจริยธรรม

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

1.1 แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับชีวิต

- 1.1.1 ความหมายของชีวิตตามรูปศัพท์
- 1.1.2 ความแตกต่างระหว่างพืช สัตว์ และคน
- 1.1.3 ชีวิตตามแนวคิดทางวิทยาศาสตร์
- 1.1.4 ชีวิตตามแนวความคิดทางปรัชญา
- 1.1.5 ชีวิตตามแนวคิดทางศาสนา
- 1.1.6 ปัญหาแรกของมนุษย์เกี่ยวกับชีวิตและจริยธรรม

1.2 แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับจริยธรรม

- 1.2.1 ปัญหาทางจริยธรรม
- 1.2.2 ความหมายของคุณธรรมจริยธรรมและคำที่เกี่ยวข้อง
- 1.2.3 ทศนะเกี่ยวกับจริยธรรม
- 1.2.4 องค์ประกอบของจริยธรรม
- 1.2.5 ความสำคัญของจริยธรรม

1.3 ประโยชน์ของการศึกษาจริยธรรมและทักษะชีวิต

- 1.3.1 ประโยชน์ต่อผู้ศึกษาเอง
- 1.3.2 ประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เพื่อให้ให้นักศึกษาบอกความหมายและความสำคัญของชีวิตและจริยธรรมได้
2. เพื่อให้ให้นักศึกษาอธิบายแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตตามทัศนะต่าง ๆ ได้
3. เพื่อให้ให้นักศึกษาแยกแยะความแตกต่างของแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตตามทรรศนะต่าง ๆ ได้
4. เพื่อให้ให้นักศึกษาสรุปความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับจริยธรรมได้
5. เพื่อให้ให้นักศึกษายอมรับความแตกต่างทางความเชื่อและความคิดเกี่ยวกับชีวิตได้
6. เพื่อให้ นักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของชีวิตของตนเองและผู้อื่นได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. วิธีสอน

1.1 วิธีสอนแบบบรรยาย เริ่มจากการเสนอปัญหา หรือตั้งคำถามเพื่อนำเข้าสู่การบรรยาย มีการตั้งคำถาม ตอบคำถามระหว่างอาจารย์และนักศึกษา

1.2 วิธีสอนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4 MAT ซึ่งแบ่งชั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ออกเป็น 8 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นสร้างคุณค่าและประสบการณ์ของสิ่งที่เรียน 2) ขั้นวิเคราะห์ประสบการณ์ 3) ขั้นปรับประสบการณ์เป็นความคิดรวบยอด 4) ขั้นพัฒนาความคิดรวบยอด 5) ขั้นลงมือปฏิบัติจากความคิดที่กำหนด 6) ขั้นสร้างชิ้นงานเพื่อสะท้อนความเป็นตนเอง 7) ขั้นวิเคราะห์คุณค่าและการประยุกต์ใช้ และ 8) ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้กับผู้อื่น

2. กิจกรรมการเรียนการสอน

2.1 ขั้นเตรียมความพร้อมก่อนเรียนรู้

2.1.1 ตัวแทนนักศึกษาเช็คชื่อและตรวจสอบวินัยในชั้นเรียน

2.1.2 อาจารย์ให้นักศึกษานั่งสมาธิตามวิถีทัศนสันการนำนั่งสมาธิของดร.อาจอง ชุมสายฯและบันทึกผลการนั่งสมาธิในแบบบันทึก

2.1.3 ระหว่างบันทึกผลการนั่งสมาธิฟังเพลงประจำรายวิชาคือวิถีทัศนสันเพลงสายลมแห่งจริยธรรม เพลงคนค้นคน เพลงแม่เมตตา เพลงความสุขเล็ก ๆ เพลงสบาย ๆ ครั้งละหนึ่งเพลง

2.2 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

2.2.1 อาจารย์เกริ่นนำและให้นักศึกษาคำถามเกี่ยวกับชีวิตและจริยธรรมคนละ 3 ข้อ

2.2.2 อาจารย์สุ่มตัวแทนนักศึกษาให้อ่านคำถามให้เพื่อฟัง

2.2.3 อาจารย์แจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้

2.2.4 อาจารย์ให้นักศึกษาชม วิถีทัศนสันเรื่อง มนุษย์มาจากลิงจริงหรือ แล้วสนทนาเกี่ยวกับชีวิตคืออะไร ชีวิตมาจากไหน ชีวิตอยู่เพื่ออะไร ตายแล้วเป็นอย่างไร นักศึกษาสามารถหาคำตอบเกี่ยวกับชีวิตได้ที่ไหนบ้าง

2.2.5 อาจารย์ให้นักศึกษาทำแบบทดสอบก่อนเรียน

2.3 ขั้นเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่

2.3.1 ขั้นสร้างคุณค่าและประสบการณ์ของสิ่งที่เรียน

นักศึกษานึกถึงชีวิตของตนเองแล้วตอบคำถามต่อไปนี้ 1) ชีวิตคืออะไร 2) ชีวิตมาจากไหน 3) ชีวิตเป็นไปอย่างไร 4) อะไรคือเป้าหมายสูงสุดของชีวิต 5) หลังจากตายแล้วชีวิตเป็นอย่างไร 6) อะไรทำให้คนต่างจากสัตว์ และ 7) ทำไมมนุษย์ต้องมีจริยธรรม บันทึกลงในสมุดบันทึกผลการเรียนรู้

2.3.2 ชั้นวิเคราะห์ประสบการณ์

อาจารย์และนักศึกษาร่วมกันอภิปรายโดยสุ่มนักศึกษามานำเสนอผลการตอบคำถามเกี่ยวกับชีวิตและให้นักศึกษาร่วมกันแสดงความคิดเห็น อาจารย์สรุปประเด็นสำคัญโดยให้นักศึกษาชมวีดิทัศน์สั้นเรื่อง คนระลึกชาติ

2.3.3 ชั้นปรับประสบการณ์เป็นความคิดรวบยอด

1) อาจารย์บรรยายสรุปประกอบสื่อพาวเวอร์พอยต์และวีดิทัศน์สั้นเกี่ยวกับชีวิตตามแนวคิดของวิทยาศาสตร์ (เรื่องวิวัฒนาการของมนุษย์) ศาสนาพุทธ (เรื่องความจริงไม่มีใครทุกข์) ศาสนาคริสต์ (เรื่องพระเจ้าสร้างโลก) และอิสลาม (เรื่องการสร้างโลกของศาสนาอิสลาม)

2) เมื่อฟังบรรยายจบแล้ว อาจารย์ให้นักศึกษาสรุปโดยการวาดภาพ แต่งคำประพันธ์หรือความเรียงสั้น ๆ ที่แสดงถึงคุณค่าและความสำคัญของชีวิตบันทึกลงในสมุดบันทึกผลการเรียนรู้

2.3.4 ชั้นพัฒนาความคิดรวบยอด

1) นักศึกษาและอาจารย์ร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับที่มาของชีวิตและลักษณะสำคัญของชีวิต

2) อาจารย์ให้นักศึกษาแบ่งกลุ่มออกเป็น 7 กลุ่มโดยใช้วิธีนับ 1 -7 ผู้ที่นับหมายเลขเดียวกันอยู่ด้วยกัน จากนั้นให้แต่ละกลุ่มเลือกประธานกลุ่ม เลขานุการและผู้อภิปราย

3) อาจารย์ชี้แจงบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่ม พร้อมทั้งแจ้งประเด็นหัวข้อให้แต่ละกลุ่มทราบดังนี้ กลุ่มที่ 1 ศึกษาชีวิตตามแนวคิดทางวิทยาศาสตร์และแนวคิดสสารนิยม กลุ่มที่ 2 ศึกษาชีวิตตามแนวคิดจิตนิยม กลุ่มที่ 3 ศึกษาชีวิตตามแนวคิดธรรมชาตินิยม กลุ่มที่ 4 ศึกษาชีวิตตามแนวคิดพุทธศาสนา กลุ่มที่ 5 ศึกษาชีวิตตามแนวคิดศาสนาคริสต์ กลุ่มที่ 6 ศึกษาชีวิตตามแนวคิดศาสนาอิสลาม และกลุ่มที่ 7 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับจริยธรรม โดยศึกษาจากเอกสารประกอบการสอนบทที่ 1 บันทึกลงในใบงานที่ 1 สรุปแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตและจริยธรรม

4) ตัวแทนกลุ่มนำเสนอหน้าชั้นเรียนพร้อมทั้งเปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มอื่น ๆ ได้ซักถามข้อสงสัย

2.3.5 ชั้นลงมือปฏิบัติจากความคิดที่กำหนด

อาจารย์ให้นักศึกษาแต่ละกลุ่มช่วยกันทำใบงานที่ 2 เปรียบเทียบแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตตามทัศนะต่าง ๆ ต่อจากนั้นครูและนักศึกษาช่วยกันเฉลยใบงาน

2.3.6 ชั้นสร้างชิ้นงานเพื่อสะท้อนความเป็นตนเอง

อาจารย์ให้นักศึกษาแต่ละคนในกลุ่มสร้างสรรค์ชิ้นงานของตนเองเกี่ยวกับวิธีการนำแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต และเตรียมนำเสนอผลงานในรูปแบบที่หลากหลายตามความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษา

2.3.7 ชั้นวิเคราะห์คุณค่าและการประยุกต์ใช้

อาจารย์ให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์ผลงาน ให้ข้อเสนอแนะต่อกัน เพื่อปรับปรุงพัฒนาผลงานลงในใบงานที่ 3 บันทึกผลการวิเคราะห์ชิ้นงาน

2.3.8 ชั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้กับผู้อื่น

นักศึกษาแต่ละกลุ่มจัดนิทรรศการแสดงผลงานเกี่ยวกับชีวิตและจริยธรรม

2.4 ชั้นสรุป

นักศึกษาและอาจารย์ร่วมกันสรุปถึงความสำคัญของชีวิตและแนวทางการนำแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตไปประยุกต์ปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

อาจารย์ให้นักศึกษาทำแบบทดสอบหลังเรียน

2.5 ฝึกทักษะชีวิตประจำบท

อาจารย์ให้นักศึกษาทำแบบฝึกทักษะชีวิตในแต่ละสัปดาห์โดยทำที่บ้านพักของนักศึกษาตามใบงานการฝึกทักษะชีวิตที่ 1 การมองตนเองในกระจกเงา และใบงานแบบฝึกทักษะชีวิตที่ 2 บุคคลสำคัญของข้าพเจ้า

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิต
2. วีดิทัศน์สั้นประกอบการนั่งสมาธิเรื่อง 1) นานั่งสมาธิของดร.อาจง ชุมสาย ๆ 2) เพลงสายลมแห่งจริยธรรม 3) เพลงคนค้นคน 4) เพลงแม่เมตตา 5) เพลงความสุขเล็ก ๆ และ 6) เพลงสบาย สบาย
3. วีดิทัศน์สั้นประกอบการสอน เรื่อง 1) มนุษย์มาจากลิงจริงหรือ 2) วิวัฒนาการของมนุษย์ 3) กำเนิดโลกตามแนวคิดวิทยาศาสตร์ 4) ความจริงไม่มีใครทุกข์ 5) พระเจ้าสร้างโลก 6) การสร้างโลกของศาสนาอิสลาม และ 7) คนระลึกชาติ
4. พาวเวอร์พอยต์สรุปเนื้อหาบทที่ 1
5. ใบงานที่ 1 สรุปแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตและจริยธรรม
ใบงานที่ 2 เปรียบเทียบแนวคิดเกี่ยวกับชีวิต
ใบงานที่ 3 บันทึกผลการวิเคราะห์ชิ้นงาน
6. แบบฝึกทักษะชีวิตใบงานที่ 1 การมองตนเองในกระจกเงา

การวัดผลและการประเมินผล

1. แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน
2. ใบงานและการประเมินผลใบงาน
3. แบบประเมินผลชิ้นงาน

บทที่ 1

แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตและจริยธรรม

ชีวิตเป็นสิ่งที่มีความสูงสุดของมนุษย์ หากตั้งคำถามว่ามนุษย์รักและหวงแหนสิ่งใดมากที่สุด คำตอบคงไม่แตกต่างกันมากนัก นั่นคือ มนุษย์ทุกคนรักและหวงแหนชีวิตของตนมากที่สุด แม้กระทั่งสัตว์ก็เช่นเดียวกัน สมดังคำตรัสของพระพุทธเจ้าที่ว่า “พึงสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ พึงสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต พึงสละชีวิตเพื่อรักษาธรรม” (ขุ.ชา. 28/382 อ้างถึงใน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2539, หน้า 133) จากคำตรัสนี้ตามแนวคิดของพระพุทธศาสนาแม้ว่าชีวิตจะเป็นสิ่งมีค่าแต่ก็มีสิ่งอื่นที่มีค่ายิ่งกว่าชีวิต นั่นคือ ธรรม การทำความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับมนุษย์ทุกคน เพราะเป็นการทำความรู้จักตนเองและผู้อื่น ในการศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตได้มีผู้ตั้งคำถามพื้นฐานไว้ดังนี้ ชีวิตคืออะไร ชีวิตมาจากไหน ชีวิตเป็นอย่างไร อะไรคือเป้าหมายสูงสุดของชีวิต ควรดำเนินชีวิตอย่างไร ทำอย่างไรจึงจะบรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิต และหลังจากตายแล้วชีวิตเป็นอย่างไร จากคำถามเหล่านี้มีคำตอบที่แตกต่างกันซึ่งเรียกว่าแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตและจริยธรรม ในบทนี้เราจะศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตและจริยธรรมตามทัศนะต่าง ๆ คือ วิทยาศาสตร์ ปรัชญา และศาสนา พร้อมทั้งศึกษาแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับจริยธรรม

1.1. แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับชีวิต

การศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับชีวิตนั้นมีเนื้อหาที่ต้องศึกษาดังต่อไปนี้

1.1.1 ความหมายของชีวิตตามรูปศัพท์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556, หน้า 383) ได้ให้ความหมายของคำว่าชีวิตว่า “ความเป็นอยู่ตรงข้ามกับความตาย” ซึ่งคำว่าชีวิตนี้มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลีว่า “ชีวะ แปลว่าอยู่หรือเป็นอยู่” นอกจากนี้คำว่าชีวิตยังหมายถึง ความเป็นไป ดำเนินไป เคลื่อนไหว ส่วนคำว่าชีวิตในภาษาอังกฤษตรงกับคำว่า Life หมายถึง กลุ่มสิ่งมีชีวิต คือ พืช สัตว์ คน กล่าวโดยสรุป ชีวิตคือ ความเป็นอยู่ความเป็นไปของพืช สัตว์ และคนนั่นเอง

1.1.2 ความแตกต่างระหว่างพืช สัตว์ และคน (มนุษย์)

ในการจัดกลุ่มสิ่งมีชีวิตออกเป็นพืช สัตว์ และคนตามแนวคิดตะวันตกนั้น อริสโตเติล (Aristotle) นักปรัชญาชาวกรีกโบราณได้จัดแบ่งตามคุณลักษณะของวิญญาณโดยแบ่งวิญญาณออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่มีเหตุผล (rational part) กับส่วนที่ไร้เหตุผล (irrational part) ส่วนที่มีเหตุผลซึ่งเป็น

ความสามารถในการคิดหรือกิจกรรมทางปัญญามีอยู่เฉพาะในมนุษย์เท่านั้น ญาณส่วนที่ไร้เหตุผล แบ่งเป็นญาณพืชและญาณสัตว์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเจริญเติบโต การรับรู้ ความรู้สึกต่าง ๆ ที่เรียกว่าอารมณ์ ญาณส่วนนี้มีอยู่ร่วมกันในมนุษย์และสัตว์ ดังนั้น คน สัตว์และพืชมีส่วนที่เหมือนกัน และต่างกันคือ “ญาณมนุษย์จึงรวมเอาญาณพืชและญาณสัตว์เข้าไว้ด้วยเพราะมนุษย์กินอาหาร หายใจเจริญเติบโตได้เช่นเดียวกับพืช และมนุษย์เคลื่อนไหว มีอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ได้ เช่นเดียวกับสัตว์ แต่กิจกรรมทางปัญญาคือการรู้จักคิดนั้นเป็นสิ่งที่พืชและสัตว์ไม่มี” (สุจิตรา รณริน, 2540, หน้า 3)

คำว่าคน เป็นคำเรียกสัตว์พิเศษ ซึ่งมีความแตกต่างจากสัตว์ประเภทอื่น ๆ ทั้งทางด้านร่างกายและความรู้สึกนึกคิด แต่อย่างไรก็ตามทั้งคนและสัตว์มีสิ่งที่คล้ายกันอยู่สองอย่างที่เรียกว่า สัญชาตญาณแห่งความต้องการ คือ ทั้งคนและสัตว์ต้องการกิน นอน สืบพันธุ์ และมีความกลัวภัยอันตราย สิ่งที่ทำให้คนต่างจากสัตว์ คือ ความสามารถในการคิดด้วยเหตุผล ที่เรียกว่าสติปัญญา และสติปัญญานี้เองที่ทำให้คนเกิดความสามารถสร้างสรรค์วัฒนธรรมทั้งที่เป็นนามธรรมและวัตรธรรมเช่น สิ่งก่อสร้าง อาคารบ้านเรือน เครื่องมือเครื่องใช้ เทคโนโลยี ศาสนา วัฒนธรรม จริยธรรม กฎหมาย ระบบการปกครองและวิชาการต่าง ๆ เป็นต้น วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ทำให้คนต่างจากสัตว์ประเภทอื่น ๆ

ส่วนคำว่า มนุษย์ นั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556, หน้า 879) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “สัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล, สัตว์ที่มีใจสูง” พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2551, หน้า 297) ได้ให้ความหมายของคำว่ามนุษย์ ไว้ในพจนานุกรมฉบับประมวลศัพท์ว่า “ผู้มีใจสูง ได้แก่ คนผู้มีมนุษยธรรม เช่น เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นต้น สัตว์ที่รู้จักคิดเหตุผล, สัตว์ที่มีใจสูง, คน”

ท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าวถึงคนในความหมายของคำว่ามนุษย์ว่า “เมื่อพูดถึงคำว่าคนก็ขอให้ยึดเอาความหมายของคำว่า มนุษย์นั้นแหละเป็นหลัก ...คำว่ามนุษย์นี้แปลว่าผู้มีใจสูง แม้จะแปลตามตัวหนังสือว่า มนุษย์คือ ลูกหลานของมนุษย์ มนุษย์ก็มีใจสูง ทำอย่างไรเสียคำว่ามนุษย์ก็แปลว่ามีใจสูงอยู่นั่นเอง ถ้ายังมีใจไม่สูงก็ไม่ใช่มนุษย์ ก็คือไม่ใช่คน ฉะนั้น คนที่ยังมีใจต่ำ ๆ อยู่นั้นไม่ใช่คน เราควรจะรู้จักเสียบ้างว่า ใจสูงนั้นเป็นอย่างไร มันก็จะเห็นเหตุให้เราารู้ได้ว่า เป็นคนนั้นเป็นอย่างไร แล้วจะถามว่าคนคืออะไร มันจะต้องถึงถึงความหมายของคำว่า มนุษย์คือสัตว์ที่มีใจสูง” (อ้างถึงใน วิเชียร ชาญบุญธรรม, 2542, หน้า 3-4)

ดังนั้นความแตกต่างของมนุษย์กับสัตว์หรือแม้แต่มนุษย์ด้วยกันจึงวัดกันที่การพัฒนาจิตใจ กล่าวคือ หากมนุษย์คนใดยังดำเนินชีวิตไปตามสัญชาตญาณ มนุษย์คนนั้นก็ไม่ได้แตกต่างจากสัตว์ หากแต่มนุษย์คนใดได้พัฒนาจิตใจของตนให้สูงขึ้นเหนือสัญชาตญาณ มนุษย์คนนั้นก็ต่างจากสัตว์ และจะได้ชื่อว่า เป็นสัตว์ประเสริฐ

1.1.3 ชีวิตตามแนวคิดทางวิทยาศาสตร์

วิชาการที่สำคัญที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับโลกและชีวิตมีอยู่ 3 กลุ่มคือ ศาสนา ปรัชญา และวิทยาศาสตร์ คำว่าวิทยาศาสตร์เป็นคำที่แปลมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า science ซึ่งมาจากภาษาละตินที่แปลว่า ความรู้ ความรู้ในความหมายทางวิทยาศาสตร์หมายถึง ความรู้ที่แน่นอนรัดกุมและเป็นระเบียบ (กิริติ บุญเจือ, 2518, หน้า 15) จากการให้ความหมายของคำว่าวิทยาศาสตร์ ดังที่กล่าวมา มีประเด็นสำคัญในการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตตามแนวคิดทางของวิทยาศาสตร์ คือ ความรู้เกี่ยวกับชีวิตในมุมมองของวิทยาศาสตร์เป็นความรู้ทางกายภาพหรือความรู้เกี่ยวกับรูปธรรม และวิธีการแสวงหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์อาศัยการสังเกตและทดลองซึ่งเรียกว่าวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (สมภาร พรหมทา, 2543, หน้า 6) วิทยาศาสตร์ไม่ยอมรับความรู้ที่อยู่เหนือประสาทสัมผัสทั้ง 5 อันเป็นความรู้ที่เรียกว่านามธรรม ดังนั้นในการอธิบายแนวคิดเกี่ยวกับชีวิต นักวิทยาศาสตร์มุ่งความสนใจไปที่ชีวิตทางด้านกายภาพเป็นสำคัญ

การอธิบายเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของชีวิตนั้น นักวิทยาศาสตร์อธิบายว่า ชีวิตเกิดขึ้นโดยการสร้างหน่วยใหม่ของชีวิตที่เรียกว่า การสืบพันธุ์ โดยที่การสืบพันธุ์นั้นมี 2 แบบ คือ 1) การสืบพันธุ์แบบไม่ใช้เพศ เช่น การทาบกิ่ง การติดตา การปักชำ การแตกหน่อ การเลี้ยงเนื้อเยื่อ และการแบ่งเซลล์ 2) การสืบพันธุ์โดยใช้เพศ เช่น มนุษย์ต้องอาศัยพ่อแม่ให้กำเนิดชีวิตโดยฝ่ายพ่อจะสร้างเซลล์สืบพันธุ์ที่เรียกว่า อสุจิ (sperm) ฝ่ายแม่สร้างเซลล์สืบพันธุ์ที่เรียกว่า ไข่ (ovum หรือ egg) ไข่ที่ถูกผสมโดยอสุจิเรียกว่า ไซโกต (zygote) หรือตัวอ่อน ตามแนวคิดทางวิทยาศาสตร์เมื่อไข่ผสมกับอสุจิถือว่าชีวิตใหม่ได้เกิดขึ้นทันที

เซลล์ของมนุษย์ทั้งเพศชายและหญิงประกอบด้วย โครโมโซม (chromosome) ฝ่ายละ 46 แห่ง ฉะนั้นชีวิตใหม่ของมนุษย์ที่เกิดจากการผสมระหว่างโครโมโซมของพ่อและแม่จึงมี 46 โครโมโซม ในแต่ละโครโมโซมประกอบด้วยยีน (gene) จำนวนมากประมาณ 3,000 ชนิด ซึ่งกล่าวกันว่ายีนเหล่านี้เองที่ถ่ายทอดลักษณะและคุณสมบัติต่าง ๆ จากพ่อแม่ไปสู่บุตรหลานของตน เรียกว่าการสืบทอดทางพันธุกรรม ชีวิตใหม่จะมีลักษณะอย่างไรขึ้นอยู่กับยีนที่ได้รับจากพ่อและแม่ มนุษย์ที่เกิดมาจะเป็นเพศหญิงหรือชายขึ้นอยู่กับโครโมโซมเพศของพ่อแม่เป็นสิ่งที่กำหนด โครโมโซมเพศที่มาจากเพศหญิงคือโครโมโซม X เพียงอย่างเดียว ส่วนโครโมโซมเพศที่มาจากเพศชายนั้นมี 2 ชนิด คือ X และ Y ในกรณีที่โครโมโซม X ของเพศชายผสมกับโครโมโซม X ของเพศหญิง บุตรที่เกิดมาจะเป็นเพศหญิง ถ้าโครโมโซม Y ของเพศชายผสมกับโครโมโซม X ของเพศหญิง บุตรที่เกิดมาจะเป็นเพศชาย จึงสรุปได้ว่า โครโมโซมเพศของชายเป็นสิ่งที่กำหนดเพศของบุตรว่าจะเกิดมาเป็นเพศใด

การที่มนุษย์เกิดมามีความผิดปกติทางด้านต่าง ๆ ทั้งทางร่างกายและสติปัญญาขึ้นอยู่กับสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ 1) ความผิดปกติของโครโมโซมหรือยีน เช่น การผิดปกติของการแบ่งตัวได้แก่ การที่มีจำนวนขาดหรือเกินของโครโมโซม ความผิดปกติของโครงสร้างโครโมโซมแต่ละตัว ได้แก่

การที่มีส่วนใดส่วนหนึ่งในแต่ละตัวของโครโมโซมสั้นหรือยาวเกินไปหรือผิดปกติรูปร่างออกไป ความผิดปกติของโครโมโซมที่ทำให้เกิดความผิดปกติในด้านต่าง ๆ ที่พบบ่อยเช่น โรคปัญญาอ่อน ความผิดปกติทางลักษณะทางเพศ เป็นต้น 2) อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อความผิดปกติของชีวิตโดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมในครรภ์ซึ่งมีผลต่อความผิดปกติทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และลักษณะพฤติกรรมทางเพศ แต่เป็นเรื่องที่ป้องกันได้

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับชีวิตตามแนวคิดทางวิทยาศาสตร์โดยสังเขปเชื่อว่า ชีวิตทุกรูปแบบ คือ พืช สัตว์ และมนุษย์ เกิดจากกรรมวิธีของการวิวัฒนาการ และสามารถสรุปได้ว่าสิ่งมีชีวิตคือ สิ่งมีชีวิตและลักษณะเฉพาะของสิ่งมีชีวิตที่ยังมีชีวิตอยู่คือ การตอบโต้และการสืบพันธุ์ นอกจากนี้ยังมีคุณลักษณะพิเศษอื่น ๆ เช่น การเจริญเติบโต โดยการกินอาหาร รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม รู้จักรักษาชีวิตและป้องกันตนเอง (กิริติ บุญเจือ, 2518, หน้า 77) ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าชีวิตคือการรวมตัวของเซลล์หลาย ๆ เซลล์ เซลล์ที่รวมกันเรียกว่าเนื้อเยื่อ เนื้อเยื่อรวมกันเรียกว่าอวัยวะ และอวัยวะรวมกันเรียกว่าชีวิต ชีวิตของพืช สัตว์ และมนุษย์สิ้นสุดลงเมื่อตาย เซลล์แตกสลายออกจากกัน ไม่มีวิญญาณที่เป็นอมตะออกจากร่างไปเกิดใหม่

1.1.4 ชีวิตตามแนวความคิดทางปรัชญา

ปรัชญาสนใจศึกษาความรู้ทั้งทางด้านรูปธรรมและนามธรรม เช่น ความจริงเกี่ยวกับโลก และจักรวาล ความดีความชั่ว ความงามและระบบคุณค่าอื่น ๆ รวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับจิต แต่อย่างไรก็ตามปรัชญาจะให้ความสนใจเฉพาะความรู้ที่ใช้เหตุผลโต้แย้งได้เท่านั้น ปรัชญาเกิดจากความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ และมนุษย์มีความสามารถในการคิด การคิดทำให้เกิดความสงสัย ความสงสัยทำให้เกิดการตั้งคำถามและแสวงหาคำตอบ และคำตอบนำมาซึ่งความรู้ แต่ความรู้ที่ปรัชญายอมรับจะต้องมีเหตุผล “คำตอบที่คนยอมรับว่าอยู่พ้นเหตุผลเป็นเรื่องที่ยอมรับได้ในศาสนา แต่ปรัชญาไม่สนใจ เรื่องที่ปรัชญาสนใจไม่ว่าจะมาจากวิชาความรู้อะไรต้องนำมาโต้แย้งกันด้วยเหตุผลได้จึงจะรับว่าอยู่ในขอบเขตของปรัชญา” (ปรีชา ช้างขวัญยืน และสมภาร พรหมทา, 2543, หน้า 7)

ปรัชญาสาขาที่ศึกษาเกี่ยวกับความรู้และความจริงแท้ของจักรวาล โลกและชีวิตเรียกว่า อภิปรัชญา โดยการตั้งคำถามว่า ความจริงสูงสุดหรือความจริงอันเป็นปฐมธาตุของจักรวาล โลกและชีวิตคืออะไร จักรวาล โลกและชีวิตมาจากไหน เกิดขึ้นได้อย่างไร ซึ่งนักปรัชญาได้พยายามใช้เหตุผลแสวงหาคำตอบจนได้คำตอบที่แตกต่างกันแบ่งออกเป็น 3 แนวคิดหลักคือ สสารนิยม (Materialism) จิตนิยม (Idealism) และธรรมชาตินิยม (Naturalism) ซึ่งจะอธิบายตามลำดับ ดังนี้

1.1.4.1 ชีวิตตามแนวความคิดสสารนิยม เป็นแนวคิดที่มีรากฐานความเชื่อว่าสรรพสิ่งเกิดขึ้นจากสสาร มีสสารอยู่ก่อนสรรพสิ่งแม้สิ่งมีชีวิตก็เกิดจากสสารแนวคิดนี้มีประเด็นสำคัญในการศึกษา ดังนี้

1) ความหมายของคำว่า สสารนิยม การทำความเข้าใจแนวคิดสสารนิยมให้เข้าใจได้ชัดเจนนั้นต้องเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจความหมายของคำนี้ก่อนซึ่งมีผู้ให้ความหมายคำว่า สสารนิยมไว้ ดังนี้

พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิต (2540, หน้า 61) ได้ให้ความหมายของคำว่า สสารนิยมไว้ว่า “ในทางอภิปรัชญา หมายถึง ทรรศนะที่ถือว่า สสารเท่านั้นที่เป็นจริง ปรากฏการณ์ในรูปแบบอื่น ๆ สามารถทอนลงได้ว่าเป็นเพียงปรากฏการณ์ของสสารในกรณีนี้เรามักเรียกว่าสสารนิยม”

สุจิตรา ธรณีน (2540, หน้า 18) ได้อธิบายความหมายของ สสารนิยมไว้ว่า “สสารนิยมคือลัทธิที่เชื่อว่า ความเป็นจริงหรือสิ่งแท้จริงสูงสุดเป็นสสารหรือวัตถุ สสารหรือวัตถุนี้เป็นต้นกำเนิดของโลกและจักรวาล”

สสารนิยมเป็นแนวความคิดที่เชื่อว่าสิ่งที่มีอยู่จริงมีเพียงอย่างเดียวเท่านั้น สิ่งนั้นคือสสารและปรากฏการณ์ของสสาร สิ่งที่เราเรียกว่าสสาร จะต้องเป็นสิ่งที่รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า สิ่งใดที่ไม่สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าเป็นสิ่งไม่มีอยู่จริง

2) วิวัฒนาการของแนวคิดสสารนิยม แนวคิดสสารนิยมมีความเชื่อว่าสสารหรือวัตถุเท่านั้นที่มีความเป็นจริง แนวคิดนี้ได้วิวัฒนาการมาจากปรัชญาสมัยกรีกโบราณ ซึ่งนักปรัชญากรีกกลุ่มแรก ๆ ให้ความสนใจกับปัญหาที่สำคัญ คือ ปัญหาเรื่องปฐมธาตุ คำว่าปฐมธาตุ หมายถึงธาตุแรกหรือธาตุแท้ อันเป็นต้นกำเนิดของจักรวาลและสรรพสิ่ง นักปรัชญาในยุคนี้พากันเสนอคำตอบต่อคำถามที่ว่า “มีธาตุพื้นฐาน” อะไรใหม่ที่ก่อกำเนิดทุกสิ่ง ถ้ามี แล้วจู่ ๆ เจ้าธาตุที่ว่านี้จะกลายเป็นดอกไม้หรือช้างได้อย่างไร” (กอร์เดอร์, 2540, หน้า 31) ธาเลส (Thales) เป็นนักปรัชญาคนแรกของกรีกที่เสนอคำตอบเรื่องปฐมธาตุของโลก และอธิบายปรากฏการณ์ของธรรมชาติได้โดยไม่ต้องอ้างเทพเจ้าเหมือนสมัยก่อนหน้า การที่จะอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติได้จะต้องรู้กฎธรรมชาติและจะรู้ธรรมชาติได้จะต้องรู้ปฐมธาตุเสียก่อน (สุจิตรา อ่อนค้อม, 2540, หน้า 20)

ธาเลสคิดว่า น้ำเป็นต้นกำเนิดของสรรพสิ่ง สรรพสิ่งมาจากน้ำและกลับคืนไปสู่ น้ำ ต่อมาอเนกซิเมนเดอร์ (Anaximander) ซึ่งเป็นศิษย์ของธาเลสเห็นด้วยกับอาจารย์ว่าปฐมธาตุมีลักษณะเป็นสสารแต่ไม่ยอมรับว่าน้ำเป็นปฐมธาตุ โดยให้เหตุผลว่า “ธาตุที่เป็นต้นกำเนิดของสรรพสิ่งจะต้องไม่ใช่สิ่งเดียวกับสิ่งที่มันสร้างขึ้น” (กอร์เดอร์, 2540, หน้า 34) ปฐมธาตุต้องไม่มีรูปร่างหรือเป็นสสารไร้อรูปและสามารถแปรรูปไปเป็นสรรพสิ่ง ซึ่งอาจเรียกชื่อสสารนี้ว่า อนันต์ อเนกซิมีนีส (Anaximenes) เสนอว่า ต้นกำเนิดของสรรพสิ่งจะต้องเป็นอากาศหรือไอน้ำ และเชื่อว่าน้ำคืออากาศที่อัดแน่น และอากาศสามารถกลายเป็นสรรพสิ่งได้ “อเนกซิมีนีสอาจจะคิดว่า ดิน อากาศและไฟล้วนจำเป็นต่อการกำเนิดชีวิต แต่ที่มาของทุก

สิ่งทุกอย่างคืออากาศหรือไอน้ำ” (กอร์เตอร์, 2540, หน้า 35) เซโนฟานีส (Xenophanes) เสนอว่า ปฐมธาตุคือดิน เฮราคลิตุส (Heraclitus) มีทรรศนะว่า ปฐมธาตุได้แก่ไฟ เพราะไฟเป็นพลังในตัวเอง และสามารถแปรสภาพเป็นอะไรก็ได้ โลกและจักรวาลเกิดจากไฟ ส่วนเอมพิโดคลีส (Empedocles) ได้ประนีประนอมความคิดของนักปรัชญารุ่นก่อน ๆ โดยการเสนอว่าปฐมธาตุไม่ได้มีเพียงหนึ่งเดียวแต่ปฐมธาตุ มี 4 อย่างคือ ดิน น้ำ ลม ไฟ การเกิดขึ้นของสรรพสิ่งเกิดจากการรวมตัวกันของธาตุทั้ง 4 เมื่อมาถึงยุคของเดโมคริตุส (Democritus) เขาได้พัฒนาแนวคิดออกไปอีกว่า หากเราแยกสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นหน่วยย่อย ๆ จนถึงจุด ๆ หนึ่งที่ไม่สามารถแยกออกไปได้อีก เราเรียกสสารที่เล็กที่สุดที่ไม่สามารถแยกย่อยต่อไปได้อีกนี้ว่า “อะตอม” ซึ่งแปลว่า ไม่สามารถตัดได้อีก แนวคิดนี้มีความสำคัญอยู่ที่ว่า อะตอมคือปฐมธาตุ สรรพสิ่งเกิดจากการรวมกันของอะตอมในปริมาณที่แตกต่างกัน จากที่กล่าวมาแม้นักปรัชญาจะมีความเห็นเรื่องปฐมธาตุแตกต่างกัน แต่นักปรัชญาเหล่านี้ก็เห็นว่า สิ่งต่าง ๆ แม้จะมีความแตกต่างหลากหลายกันออกไปแต่ก็มีจุดกำเนิดมาจากสิ่งเดียวกัน คือ สสารนั่นเอง

3) ชีวิตมนุษย์ในทรรศนะของสสารนิยม เนื่องจากแนวความคิดของสสารนิยมที่อธิบายว่าสรรพสิ่งเกิดมาจากสสาร มนุษย์ก็เกิดมาจากการรวมตัวของสสารเช่นเดียวกัน สสารนิยมมองว่าทั้งร่างกายและจิตวิญญาณของมนุษย์เป็นสสารแต่ต่างกันตรงที่ร่างกายเป็นสสารที่หยาบ ส่วนจิตวิญญาณเป็นสสารที่ละเอียด สสารนิยมไม่เชื่อเรื่องอมตภาพของจิตวิญญาณและปฏิเสธการมีอยู่ของจิตวิญญาณที่เป็นอิสระจากร่างกาย มนุษย์เราไม่ได้แตกต่างจากสัตว์หรือพืชโดยคุณภาพแต่แตกต่างกันที่ปริมาณ กล่าวคือ กลไกที่ประกอบขึ้นเป็นมนุษย์นั้นมีปริมาณมากกว่าและมีความซับซ้อนมากกว่านั่นเอง อย่างไรก็ตามทั้งร่างและจิตก็แตกดับไปเช่นเดียวกันกับพืชและสัตว์ เมื่อมนุษย์ตายจึงไม่มีอะไรไปเกิดใหม่ สสารนิยมไม่เชื่อเรื่องชีวิตหน้า มนุษย์เกิดหนเดียวตายหนเดียว นรกสวรรค์หรือพระเจ้าไม่มีอยู่จริง เราสามารถเข้าใจแนวคิดสสารนิยมเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ได้ชัดเจนจากปรัชญาสสารนิยมของอินเดียที่ชื่อว่า ลัทธิจารวากซึ่งอธิบายว่า “สิ่งที่เรารู้ สิ่งที่เรารับรู้ทางประสาทสัมผัสเท่านั้นที่เป็นจริง สิ่งต่าง ๆ ประกอบขึ้นจากธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ จิตวิญญาณของมนุษย์ก็เป็นผลิตผลของการรวมตัวกันของธาตุ 4 ไม่มีโลกหน้า ไม่มีชีวิตหลังความตาย ความสุขคือจุดหมายสูงสุดของชีวิต” (สุจิตรา ธรณี, 2540, หน้า24)

4) ผลของความเชื่อแบบสสารนิยมต่อวิถีชีวิต ความเชื่อมีอิทธิพลต่อความคิด ความคิดนำไปสู่การตัดสินใจความจริงในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ ปรีชา ช่างขวัญยืนได้สรุปความเชื่อแบบสสารนิยมที่ทำให้เกิดความคิดเกี่ยวกับหลักความจริงและการดำเนินชีวิตไว้ ดังนี้ (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2549, หน้า 21-22) (1) ความเชื่อว่าสสารและพลังงานเท่านั้นที่เป็นจริงทำให้เชื่อว่าจักรวาลประกอบขึ้นด้วยสสารและพลังงาน สิ่งมีชีวิตกับสิ่งไม่มีชีวิตนั้นโดยเนื้อแท้แล้วก็ไม่ต่างกัน ชีวิตเป็นเพียงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของสสารและพลังงาน ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าจิต หรือนามธรรมที่เกี่ยวกับจิต เช่น คุณค่า ดี ชั่ว งาม ไม่งาม สิ่งนามธรรมเป็นเพียงความคิดที่มนุษย์คิดหรือจินตนาการขึ้นเท่านั้น มนุษย์มิได้ประเสริฐกว่าสัตว์หรือต้นไม้ (2) ธรรมชาติมีกฎเกณฑ์ของมันเอง และดำเนินไปเหมือนเครื่องจักร แม้ร่างกายมนุษย์ก็เทียบได้กับเครื่องจักร มีการประกอบขึ้นจากส่วนย่อย

แล้วก็แยกสลายไปในที่สุดทุกสิ่งเมื่อสลายก็กลายเป็นธาตุต่าง ๆ ดังนั้นมนุษย์เมื่อตายแล้วก็ไม่มีอะไรเหลือ ไม่มีภพ ไม่มีชาตินี้ชาติหน้าดังที่ศาสนาต่าง ๆ สอน (3) มนุษย์เกิดในสภาพแวดล้อมธรรมชาติและสังคม สภาพแวดล้อมสร้างมนุษย์แต่ละคนให้เป็นไปตามสภาพแวดล้อมนั้น ๆ การที่มนุษย์สนองตอบสภาพแวดล้อมทำให้เกิดการตัดสินใจและพฤติกรรมต่าง ๆ เช่นเดียวกับปฏิกิริยาระหว่างสสารหรือพลังงาน มนุษย์มิได้เป็นตัวของตัวเอง (4) มนุษย์รับสุขและทุกข์ซึ่งก็คือความพึงพอใจและความเจ็บปวดได้ด้วยประสาทสัมผัส สุขและความทุกข์ทางประสาทสัมผัสเป็นสุขและทุกข์ชนิดเดียวของมนุษย์ สุขทุกข์อื่น ๆ ล้วนมาจากสุขทุกข์ทางประสาทสัมผัสหรือสุขทุกข์ทางกายทั้งสิ้น มนุษย์ควรแสวงหาความสุขและหลีกเลี่ยงความทุกข์ สุขชนิดนี้หาได้ด้วยเงินทอง ดังนั้นเงินทองจึงเป็นสิ่งมีค่าที่สุดในการดำเนินชีวิต ความสำเร็จในชีวิตคือการเป็นคนมั่งคั่งร่ำรวย (5) เนื่องจากคุณค่าไม่ใช่สสารและพลังงาน จึงไม่มีอยู่จริง เป็นสิ่งที่มนุษย์สมมติขึ้น ดังนั้นมนุษย์ไม่จำเป็นต้องยึดถือคุณค่าใด ๆ อย่างถาวร ถ้าสถานการณ์เปลี่ยนคุณค่าก็เปลี่ยนได้ ไม่มีอะไรดีหรือชั่วอย่างแท้จริง ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์และความสุขทางวัตถุที่จะได้รับ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วมิใช่สัจธรรม เป็นวิริยบุรุษแล้วยากจน สู้เป็นคนมั่งมีธรรมดา ๆ จะดีกว่า (6) ความรู้ที่แท้จริงคือความรู้ทางวิทยาศาสตร์เท่านั้น การคิด การตัดสินใจหาต่าง ๆ ต้องอาศัยความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ความรู้ทางศาสนาหรือความรู้อื่น ๆ ที่มีใช้วิทยาศาสตร์ไม่เป็นจริง ไม่จำเป็นในการแก้ปัญหา มีแต่จะเป็นการถอยหลังเข้าคลอง และ(7) กฎการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของดาร์วิน (Darwin) นั้นเป็นกฎที่จริงที่สุด ถ้าจะอยู่รอดหรือร่ำรวยแล้วหากจะต้องเอาเปรียบหรือใช้ผู้อื่นเป็นเครื่องมือก็ควรทำ เพราะโดยธรรมชาติปลาเล็กก็เกิดมาเพื่อเป็นเหยื่อของปลาใหญ่ ถ้าปลาใหญ่ไม่กินปลาเล็กก็อยู่รอดไม่ได้

1.1.4.2 ชีวิตตามแนวความคิดจิตนิยม เป็นแนวคิดที่เชื่อว่าจิตมีอยู่ก่อนสรรพสิ่ง และสรรพสิ่งเกิดมาจากจิต ชีวิตมนุษย์คือส่วนที่เป็นจิตไม่ใช่ร่างกาย แนวคิดจิตนิยมมีความเห็นตรงข้ามกับแนวคิดสสารนิยมมีประเด็นสำคัญในการศึกษา ดังนี้

1) ความหมายของคำว่า จิตนิยม การทำความเข้าใจแนวคิดจิตนิยมให้เข้าใจได้ชัดเจนนั้นต้องเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจความหมายของคำนี้ก่อนซึ่งมีผู้ให้ความหมายคำว่า จิตนิยมไว้ ดังนี้

พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิต (2540, หน้า 45) ได้ให้ความหมายของคำว่า จิตนิยม ไว้ว่า “จิตนิยม : ชื่อเรียกทฤษฎีทางปรัชญาของปรัชญาหลายสำนักที่มีทฤษฎีร่วมกันว่า จิตหรือสภาวะนามธรรมมีความเป็นจริงสูงสุดและมีความสำคัญกว่าวัตถุ”

สุจิตรา รณรัตน์ (2540, หน้า 25) ได้อธิบายความหมายของคำว่าจิตนิยมไว้ว่า “จิตนิยมคือลัทธิที่ถือว่าความจริงแท้หรือความจริงสูงสุดคือจิตหรืออสสารซึ่งมีอยู่นิรันดรไม่เปลี่ยนแปลง อสสารนี้เป็นหลักหรือกฎเกณฑ์ของสสาร”

ปรัชญา ช่างขวัญยืน (2549, หน้า 24) ได้สรุปแนวคิดแบบจิตนิยมไว้ว่า “จิตนิยมคือความคิดที่เชื่อว่านอกจากความจริงที่เรารับรู้ได้ทางประสาทสัมผัสแล้ว ยังมีความจริงอีกชนิดหนึ่งที่อยู่นอกประสาทสัมผัส ความจริงดังกล่าวจริงกว่าหรือสำคัญกว่าความจริงที่รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส พวกจิตนิยมจัดบางคนถึงกับถือว่า ความจริงที่เรารับรู้ได้ทางประสาทสัมผัสนี้ไม่จริงหรือเป็นมายา”

ดังนั้น จิตนิยมจึงเป็นแนวความคิดที่เชื่อว่าความจริงสูงสุดมีลักษณะเป็นจิตหรือนามธรรม จิตมีความสำคัญกว่าวัตถุ จิตนิยมโดยทั่วไปยอมรับว่าความจริงมีสองอย่างคือ จิตและวัตถุ แต่อย่างไรก็ตามก็ถือว่าจิตจริงกว่าหรือสำคัญกว่าสสารวัตถุ บางแนวคิดเชื่อว่าจิตเป็นผู้สร้างสสารวัตถุและควบคุมความเป็นไปของวัตถุ เช่น ศาสนาคริสต์เชื่อว่าพระเจ้าเป็นความจริงแท้แต่โลกและสสารพระเจ้าสร้างขึ้น โลกและสสารมีความสำคัญและจริงน้อยกว่าพระเจ้าผู้สร้าง พระพุทธศาสนายอมรับความจริงของกายและจิต แต่ก็ให้ความสำคัญแก่จิตมากกว่าร่างกาย

2) วิวัฒนาการของแนวคิดจิตนิยม แนวความคิดแบบจิตนิยมวิวัฒนาการมาจากปรัชญากรีกสมัยโบราณเช่นเดียวกับแนวคิดแบบสสารนิยม แต่อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาที่ปรัชญากรีกมุ่งความสนใจไปที่วัตถุหรือสสาร ปรัชญาอินเดียโบราณกลับมุ่งความสนใจไปที่จิตซึ่งเป็นอสสาร เช่น ศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพุทธ นักปรัชญากรีกที่มีแนวคิดแบบจิตนิยมคือ พาร์มินีดีส (Parmenides) แนวคิดทางปรัชญาของพาร์มินีดีสเกิดจากการเฝ้าสังเกตความเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆและพยายามค้นหาสิ่งที่เป็นนิรันดร์ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง เขาได้ค้นพบสิ่งที่คงอยู่ตลอดกาลและไม่เปลี่ยนแปลงท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสิ่งทั้งหลาย ด้วยเหตุนี้ความคิดเรื่อง สัตและอสัตจึงเกิดขึ้น สัตคือสิ่งที่เป็นจริงสูงสุด ส่วนอสัตเป็นสิ่งไม่จริงและเปลี่ยนแปลง สัตเป็นปฐมธาตุของสิ่งทั้งหลาย พาร์มินีดีสสอนว่าโลกที่เรารู้จักด้วยประสาทสัมผัสเป็นสิ่งหลอกลวง เรารู้จักสัตได้ด้วยเหตุผลและความคิดเท่านั้น นี่คือการเริ่มต้นขั้นพื้นฐานของแนวคิดแบบจิตนิยม

อแนกซาโกรัส (Anaxagoras) เป็นนักปรัชญากรีกสมัยโบราณอีกผู้หนึ่งที่มีความคิดแบบจิตนิยม เขาให้ความสนใจต่อระเบียบ ความงาม และความกลมกลืนของจักรวาลโดยเชื่อว่าต้องมีบางสิ่งบางอย่างเป็นผู้จัดกระทำสิ่งเหล่านี้ อแนกซาโกรัสเชื่อว่า จิตหรือพุทธิปัญญาเป็นผู้ทำให้สิ่งต่างๆ เคลื่อนไหว และทำให้โลกเกิดขึ้น อีกทั้งเป็นผู้จัดระเบียบความเป็นไปของสรรพสิ่ง โลกที่ปรากฏต้องมีปัญญาควบคุมไว้และดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางที่กำหนด ตามแนวคิดของอแนกซาโกรัสจิตหรือมโนเป็นสิ่งควบคุมโลก (สุจิตรา ธรณีน, 2540, หน้า 26-27)

แนวคิดแบบจิตนิยมพัฒนาถึงจุดลงตัวในสมัยของเพลโต (Plato) โดยที่เขาได้รับอิทธิพลมาจากพาร์มินีดีส โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องสัตหรือสิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลง ท่ามกลางสิ่งที่เปลี่ยนแปลง เพลโตถือว่าโลกมี 2 โลก โลกหนึ่งเป็นโลกแห่งผัสสะหรือโลกของสสาร เป็นโลกที่เปลี่ยนแปลง ไม่มีความเป็นจริงในตัวเอง มนุษย์รู้จักโลกนี้ด้วยประสาทสัมผัส ส่วนอีกโลกหนึ่งเรียกว่าโลกแห่งมโนคติหรือโลกของแบบ เป็นโลกของความจริงแท้ โลกดังกล่าวนี้เป็นอสสารหรือจิต (สุจิตรา ธรณีน, 2540, หน้า 28) เพลโตเชื่อว่าธรรมชาติของมนุษย์ประกอบด้วย 2 ส่วนคือกายกับจิต จิตมนุษย์เปรียบเหมือนสารภีที่ควบคุมบังคับรถคือร่างกาย เพลโตได้ถาม

คำถามที่ยากมากกว่า มนุษย์มีจิตวิญญาณอมตะหรือไม่ (กอร์ดอร์, 2540, หน้า 81) เมื่อคนตายร่างกายจะถูกนำไปเผาหรือฝัง และสูญสลายไป ใครที่เชื่อว่าวิญญาณอมตะ เขาจะต้องเชื่อว่ามนุษย์ประกอบด้วยสองส่วนที่แยกจากกัน คือร่างกายที่ทรุดโทรมลงเมื่ออายุมากขึ้นและแก่ตายไป แต่มีสิ่งหนึ่งที่ไม่สูญสลายไปพร้อมร่างกาย สิ่งนั้นเรียกว่า จิต

3) ชีวิตมนุษย์ในทรรศนะของจิตนิยม จิตนิยมมีทรรศนะต่อชีวิตมนุษย์แตกต่างจากสสารนิยมที่เชื่อว่ามนุษย์เป็นเพียงร่างกายไม่มีจิตวิญญาณและคำว่าจิตในทรรศนะสสารนิยมเชื่อว่าเป็นการทำงานของอวัยวะคือสมอง ในทางตรงกันข้ามจิตนิยมเชื่อว่ามนุษย์คือจิตวิญญาณ มนุษย์มีองค์ประกอบ 2 อย่างคือ จิตกับร่างกาย จิตมีความสำคัญมากกว่าร่างกาย ตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์คือจิตวิญญาณ และจิตวิญญาณนี้เป็นอมตะไม่สูญสลายไปพร้อมร่างกาย ดังนั้นเมื่อคนตายร่างกายเน่าเปื่อยสลายไปแต่จิตวิญญาณยังคงอยู่และจะแสวงหาที่อยู่ใหม่หรือกลับไปอยู่ยังโลกแห่งจิตวิญญาณ เมื่อคนตายจิตวิญญาณไปเกิดใหม่เพื่อรับรางวัลในการทำดี และรับโทษในการทำชั่ว จิตวิญญาณสามารถเข้าถึงคุณธรรมและสัจธรรมได้ แนวคิดนี้จึงเชื่อว่ามนุษย์ตายแล้วเกิดอีก และนรกสวรรค์มีจริง

4) ผลของความคิดแบบจิตนิยมต่อวิถีชีวิต ปรีชา ช่างขวัญยืน (2549, หน้า 29) ได้สรุปผลของความคิดแบบจิตนิยมที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตไว้ดังนี้ (1) มนุษย์ประกอบด้วยกายและจิต จิตเป็นผู้ใช้ กายเป็นผู้รับใช้ มนุษย์ไม่ควรเป็นทาสของวัตถุ แต่ต้องเป็นทั้งนายของตนและวัตถุ (2) ความจริงนามธรรม เช่น ความดี ความงาม เป็นสิ่งตายตัวไม่ขึ้นกับการเวลา บุคคล สังคมและสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเกิดในที่ไหนใด ยุคใดสมัยใด ก็เข้าถึงความจริงนามธรรมเดียวกันได้ทั้งสิ้น เป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัว เป็นนิรันดร์ และอกาลิก (3) กฎเกี่ยวกับความจริงนามธรรมเป็นกฎสากล เป็นเช่นนั้นเสมอ เช่นเดียวกับกฎธรรมชาติทางวัตถุ เช่น กฎฟิสิกส์ ที่เป็นอยู่เช่นนั้นโดยธรรมชาติ และ (4) การที่คนเรามีมาตรฐานคุณค่าแตกต่างกันเป็นเพราะยังเข้าไม่ถึงความจริงแท้ เมื่อเข้าถึงแล้วก็จะพบความจริงสากลเดียวกัน เช่น ความจริงที่ศาสตร์ทั้งหลายสั่งสอนเป็นความจริงอย่างเดียวกัน

1.1.4.3 ชีวิตตามแนวความคิดธรรมชาตินิยม เป็นแนวคิดที่ประนีประนอมระหว่างแนวคิดสสารนิยมและจิตนิยมซึ่งมีความคิดตรงข้ามกันอย่างสุดขั้ว แต่แนวคิดธรรมชาตินิยมมีความเห็นบางอย่างคล้ายสสารนิยมและบางอย่างคล้ายจิตนิยมทำให้แนวคิดธรรมชาตินิยมเป็นแนวคิดที่มองธรรมชาติและชีวิตทั้งสองด้านคือสสารและจิตหรือร่างกายและจิตใจ ซึ่งในการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดธรรมชาตินิยมมีประเด็นสำคัญในการศึกษา ดังนี้

1) ความหมายของคำว่าธรรมชาตินิยมการทำความเข้าใจแนวคิดธรรมชาตินิยมให้เข้าใจได้ชัดเจนนั้นต้องเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจความหมายของคำนี้ก่อนซึ่งมีผู้ให้ความหมายคำว่าธรรมชาตินิยมไว้ ดังนี้

พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2540, หน้า 45) ได้ให้ความหมายของคำว่า ธรรมชาตินิยม ไว้ว่า “ทรรศนะที่ไม่ยอมรับอำนาจเหนือธรรมชาติ โดยถือว่า ปรากฏการณ์

ทุก ๆ อย่างเป็นไปตามสภาวะความเกี่ยวพันที่มีต่อกันของเหตุการณ์ธรรมชาตินั้น ๆ เอง ไม่เกี่ยวข้องกับอำนาจเหนือธรรมชาติใด ๆ ทั้งสิ้น แต่เป็นกระบวนการธรรมชาติที่เกิดขึ้นเองตามกาลและเทศะ กล่าวคือธรรมชาตินี้มีโครงสร้างของตนเองและโครงสร้างนั้นเกิดขึ้นได้เอง ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะอำนาจเหนือธรรมชาติ”

อดิศักดิ์ ทองบุญ (2540, หน้า 176) ได้ให้ความหมายของคำว่า ธรรมชาตินิยมไว้ว่า “ความเชื่อที่ว่า สิ่งและเหตุการณ์ทั้งหลายมีมูลเหตุมาจากธรรมชาติ มากกว่ามูลเหตุเหนือธรรมชาติ จักรวาลมีมูลกำเนิดมาจากธรรมชาติมากกว่ามาจากภาวะเหนือธรรมชาติ มนุษย์มีจุดหมายตามธรรมชาติ มากกว่าตามภาวะเหนือธรรมชาติ”

ธรรมชาตินิยมเป็นแนวคิดที่ประนีประนอมระหว่างแนวคิดสสารนิยมที่มีความคิดสุดโต่งให้ความสำคัญสูงสุดไปที่สสารหรือร่างกาย กับแนวคิดจิตนิยมมีความคิดสุดโต่งให้ความสำคัญสูงสุดไปที่จิต ธรรมชาตินิยมจึงเป็นแนวคิดที่เป็นกลาง ๆ คือให้ความสำคัญทั้งสสารและจิต หรือร่างกายและจิตในตัวเอง

2) ลักษณะทั่วไปของธรรมชาตินิยม แนวคิดธรรมชาตินิยมมีพรรณณะบางแง่คล้ายกับสสารนิยมและบางแง่ก็คล้ายกับจิตนิยม เราอาจสรุปลักษณะทั่วไปของแนวคิดธรรมชาตินิยมได้ว่า แนวคิดธรรมชาตินิยม ปฏิเสธสิ่งเหนือธรรมชาติ จะยอมรับเฉพาะความจริงที่เป็นสิ่งธรรมชาติเท่านั้น คำว่าสิ่งธรรมชาติหมายถึง สิ่งที่ตั้งอยู่ในระบบของอวกาศและเวลา และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและดับลงโดยสาเหตุและสาเหตุนั้นต้องเป็นสิ่งธรรมชาติด้วย สิ่งที่ยอยู่นอกระบบอวกาศและเวลา เช่น พระเจ้าในศาสนาทั่วไปไม่มีอยู่จริง เพราะไม่สามารถบอกได้ว่าพระเจ้าสถิตอยู่ตรงนั้นตรงนี้ พระเจ้าจึงไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่จริงตามทัศนะของธรรมชาตินิยม และธรรมชาตินิยมยอมรับในวิธีการทางวิทยาศาสตร์ซึ่งอธิบายถึงเหตุและผลได้ (วิทย์ วิศทเวทย์, ม.ป.ป., หน้า 30)

3) ชีวิตมนุษย์ในพรรณณะของธรรมชาตินิยม จากการศึกษาธรรมชาตินิยมมีพรรณณะที่เป็นกลางระหว่างสสารนิยมและจิตนิยม โดยที่ธรรมชาตินิยมมีความเห็นด้วยและเห็นต่างในบางส่วนกับพรรณณะทั้งสอง ในการอธิบายมุมมองเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ ธรรมชาตินิยมจึงมีความเชื่อว่ามนุษย์มีองค์ประกอบสองส่วนที่สำคัญเท่าเทียมกันคือร่างกายและจิต การที่ธรรมชาตินิยมยอมรับเรื่องการมีอยู่ของจิตทำให้มีความคล้ายคลึงกับแนวคิดจิตนิยม แต่ความคิดเรื่องจิตของธรรมชาตินิยมก็แตกต่างจากแนวคิดจิตนิยม กล่าวคือ ในขณะที่จิตนิยมเชื่อว่าจิตวิญญาณเป็นอมตะ เป็นอิสระจากร่างกาย ธรรมชาตินิยมกลับเชื่อว่าจิตไม่สามารถแยกเป็นอิสระจากร่างกายได้และจิตไม่เป็นอมตะต้องสูญสลายไปพร้อมกับร่างกาย ธรรมชาตินิยมเชื่อว่า จิตเป็นความสามารถอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่สืบทอดกันตามเผ่าพันธุ์ของตน เมื่อมนุษย์ตายจะไม่มีวิญญาณไปเกิดใหม่ แต่ทว่าจิตของความเป็นมนุษย์ได้ถ่ายทอดไปสู่ลูกหลานผ่านทางพันธุกรรม ดังนั้นแม้ธรรมชาตินิยมจะเชื่อว่ามนุษย์มีจิต แต่จิตของมนุษย์จะมีเฉพาะในโลกนี้เท่านั้น ไม่มีโลกหน้า นรกสวรรค์ ซึ่งทำให้ความคิดแบบนี้ไปสอดคล้องแนวคิดสสารนิยมด้วย

4) ผลของความคิดแบบธรรมชาตินิยมต่อวิถีชีวิต ผลจากการที่แนวคิดธรรมชาตินิยมมองโลกอย่างกลาง ๆ ไม่สุดไปด้านใดด้านหนึ่งทำให้มีผลต่อวิถีชีวิตพอสรุปได้ดังนี้ (1) รู้จักมองโลกอย่างเป็นกลาง พร้อมรับเอาทั้งข้อดีและข้อด้อย (2) มนุษย์รู้จักให้ความสำคัญกับชีวิตทั้งร่างกายและจิตใจอย่างสมดุลกัน (3) มองปัญหาหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ด้วยการค้นหาสาเหตุของความเป็นจริงจากธรรมชาติและมองโลกด้วยวิธีคิดทางวิทยาศาสตร์คือคิดด้วยเหตุและผล และ(4) มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติจึงควรดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติ

1.1.4.4 เปรียบเทียบแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตของทรสณะทั้งสามลัทธิ จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตตามแนวคิดทางปรัชญาทั้งสามลัทธิซึ่งมีความเห็นต่อคำถามทางอภิปรัชญาที่ว่า ปฐมธาตุคืออะไร และมีการตอบคำถามนี้ของนักปรัชญาแตกต่างกันสามลัทธิทำให้สามารถทำความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์แตกต่างกันด้วยในที่นี่จะเปรียบเทียบความแตกต่างของทรสณะทั้งสามดังตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 แสดงการเปรียบเทียบแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตตามแนวคิดทางปรัชญา

สสารนิยม	จิตนิยม	ธรรมชาตินิยม
สรรพสิ่งเกิดจากสสาร ชีวิตของมนุษย์เกิดจากสสาร ร่างกายและจิตของมนุษย์เป็นสสาร ตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์คือร่างกาย เกิดหนเดียว ตายหนเดียว ตายแล้วสูญ	ชีวิตมนุษย์มีองค์ประกอบ 2 อย่าง คือ ร่างกาย และ จิตวิญญาณ ตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์คือจิตวิญญาณ เมื่อมนุษย์ตาย จิตวิญญาณยังคงอยู่ ไปแสวงหาที่อยู่ใหม่หรือกลับสู่โลกวิญญาณดั้งเดิม ตายแล้วเกิดใหม่	เป็นทศณะที่ประนีประนอมระหว่างสสารนิยมและจิตนิยม โดยเชื่อว่ามนุษย์มีองค์ประกอบ 2 ส่วนสำคัญเท่ากันคือร่างกายและจิต จิตต้องสูญสลายไปพร้อมร่างกาย จิตเป็นความสามารถอย่างหนึ่งที่สืบทอดไปตามเผ่าพันธุ์ทำให้มนุษย์มีจิตต่างจากสัตว์

1.1.5 ชีวิตตามแนวคิดทางศาสนา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556, หน้า 1142) ได้ให้ความหมายของคำว่า ศาสนา ไว้ว่า “ลัทธิความเชื่อถือของมนุษย์อันมีหลัก คือแสดงกำเนิดและความสิ้นสุดของโลกเป็นต้น อันเป็นไปในฝ่ายปรมาตม์ประการหนึ่ง แสดงหลักธรรมเกี่ยวกับบุญบาปอันเป็นไปในฝ่ายศีลธรรมประการหนึ่ง พร้อมทั้งลัทธิพิธีที่กระทำตามความเห็นหรือตามคำสั่งสอนในความเชื่อถืออันนั้น ๆ”

นักปราชญ์ทางศาสนาได้แบ่งศาสนาออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ศาสนาเทวนิยม หมายถึงศาสนาที่มีความเชื่อเกี่ยวกับพระเจ้าและเชื่อว่าพระเจ้าสร้างโลกและสรรพสิ่งรวมทั้งมนุษย์ ศาสนาที่มีแนวความคิดแบบนี้เช่น ศาสนาพราหมณ์ ศาสนายูดาห์ ศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม และ 2) ศาสนาอเทวนิยม หมายถึง ศาสนาที่ไม่มีความเชื่อเรื่องพระเจ้าและไม่มีความเชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลกและสรรพสิ่ง ศาสนาที่มีแนวความคิดแบบนี้ เช่น พุทธศาสนา ศาสนาเซนและศาสนาเต๋า อย่างไรก็ตามหากเราได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตทางศาสนาทั้งสองประเภทแล้วจะทำให้เราเข้าใจคำสอนพื้นฐานที่จะช่วยให้เข้าใจโลกที่เป็นอยู่และรู้ว่าควรจะมีชีวิตอยู่ในโลกอย่างไร ในที่นี่จะศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตของพุทธศาสนา ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม

1.1.5.1 ชีวิตตามแนวคิดทางพุทธศาสนา พุทธศาสนาถือว่า มนุษย์เป็นเวไนยสัตว์ คือ สัตว์หรือสิ่งมีชีวิตอันสั่งสอนอบรมได้ ถ้ามีผู้แนะนำดี มีกัลยาณมิตรและมีความเพียรจริงจังก็จะสามารถพัฒนาตนเองให้บรรลุความพ้นทุกข์ได้ มนุษย์มีเจตนาและมีกรรมเป็นของตนเอง มนุษย์สามารถเปลี่ยนแปลงตนเองได้ พุทธศาสนาถือว่ามนุษย์ประกอบด้วยร่างกายและจิตใจ จิตสำคัญกว่ากาย ดีชั่วขึ้นอยู่กับใจเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามมองว่าทุกสรรพชีวิตเป็นเพื่อนร่วมทุกข์เกิดแก่เจ็บตาย มนุษย์ไม่ใช่สิ่งมีชีวิตที่สำคัญที่สุด สิ่งมีชีวิตมีหลายประเภทดังอธิบายไว้ในกำเนิด 4 ดังนี้

1) แนวคิดเรื่องกำเนิด 4 พุทธศาสนาได้อธิบายถึงการเกิดขึ้นของสิ่งมีชีวิตไว้ 4 ประเภทโดยแบ่งตามลักษณะของการเกิดและความหยาบละเอียดของกายไปตามลำดับดังนี้ (1) ชลาพุชะ สัตว์เกิดในครรภ์ คือ คลอดออกมาเป็นตัว เช่นมนุษย์ โคและช้าง เป็นต้น (2) อณฑชะ สัตว์เกิดในไข่ คือออกไข่เป็นฟองก่อนแล้วจึงฟักออกมาเป็นตัวอีกต่อหนึ่ง เช่น นก เป็ด จระเข้ เป็นต้น (3) สังเสทชะ สัตว์เกิดในถ้ำโคลคือเกิดในของเน่าหรือขึ้นและหมักหมม เช่นหนอนบางชนิด และ (4) โอปปาติกะ สัตว์เกิดผุดขึ้น คือ เกิดผุดเต็มตัวในทันที ไม่ใช่ค่อย ๆ เจริญเติบโตอย่างสัตว์ 3 ประเภทแรก สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่า โอปปาติกะ เช่น เทวดา สัตว์นรก มนุษย์บางจำพวก และเปรตบางจำพวก (ม.ม. 12/152/151 – 152 อ้างถึงใน วัชระ งามจิตเจริญ, 2550, หน้า 59 – 60)

2) ชีวิตของมนุษย์ตามทฤษฎีของพุทธศาสนา นักปราชญ์ทางพุทธศาสนาได้อธิบายความหมายของชีวิตมนุษย์ตามทฤษฎีทางพุทธศาสนาไว้ว่า “มนุษย์หรือคน ตามคติทางพระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการ (process) ทางกายและจิต ซึ่งเกิดขึ้นและดำเนินไปตามเหตุปัจจัย ครอบงำโดยยังมีเหตุปัจจัย กระบวนการชีวิตก็ดำเนินต่อไป เมื่อใดเหตุปัจจัยหมดสิ้นลง กระบวนการชีวิตก็

ดับลง เปรียบเหมือนไฟที่ดับลงเพราะหมดเชื้อ” (แสง จันทร์งาม, 2535, หน้า 100) จากคำอธิบายนี้ทำให้เห็นว่าชีวิตเป็นกระบวนการทางกายและกระบวนการทางจิตซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นชีวิต

3) การเกิดขึ้นของชีวิตมนุษย์ พุทธศาสนายอมรับว่ามนุษย์เป็นสัตว์โลกชนิดหนึ่งที่มีการเกิดแก่เจ็บตายเช่นเดียวกับสัตว์โลกชนิดอื่น ๆ พุทธศาสนาสอนว่าสรรพสิ่งรวมทั้งมนุษย์เองด้วยเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เกิดขึ้นและเป็นไปตามกฎแห่งเหตุปัจจัยตามธรรมชาติ มนุษย์ โลก และสรรพสิ่งไม่ได้เกิดขึ้นจากพระผู้สร้าง มนุษย์เป็นสัตว์โลกประเภทชลาพุชะ คือ ก่อกำเนิดขึ้นในมดลูกของมารดาเช่นเดียวกับสัตว์ชั้นสูงที่เลี้ยงลูกด้วยนม พุทธศาสนาได้อธิบายถึงการเกิดขึ้นของชีวิตมนุษย์ว่าเกิดจากความพร้อมแห่งเหตุปัจจัย 3 ประการคือ (1) มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน (มีเพศสัมพันธ์) (2) มารดามีประจำเดือน (อยู่ในวัยที่มีประจำเดือนและมีประจำเดือนเป็นปกติ) และ(3) มีสัตว์มาเกิด (คำว่าสัตว์ได้แก่สิ่งมีชีวิตที่มีจิต) (ม.ม. 12/252/478 อ้างถึงใน สุนทร ฌ รั้งสี, 2543, หน้า 97) ในองค์ประกอบทั้งสามนี้หากขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งก็จะไม่มีการเกิดขึ้นของชีวิตมนุษย์

4) ส่วนประกอบของชีวิตมนุษย์ พุทธศาสนาได้แบ่งชีวิตของมนุษย์ออกเป็น 2 ส่วนคือร่างกายกับจิตหรือที่เรียกว่า รูปธรรมนามธรรม ร่างและจิตที่เรียกว่าชีวิตมนุษย์นั้นประกอบขึ้นด้วยการรวมตัวกันของส่วนประกอบ 5 ส่วนเรียกว่า ชันธ 5 คือ (1) รูปชันธ คือ กองแห่งรูป หมายถึง ส่วนที่ประกอบกันเป็นร่างกายของมนุษย์ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของธาตุ 4 คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ เกิดเป็นอวัยวะต่าง ๆ (2) เวทนาชันธ คือ กองแห่งเวทนา หมายถึง ส่วนที่เป็นความรู้สึกของจิตเมื่อรับรู้อารมณ์ต่าง ๆ ผ่านอายตนะภายใน 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ทำให้เกิดความรู้สึกรู้สึก 3 ประการ คือ สุข ทุกข์ และกลาง ๆ ไม่สุขไม่ทุกข์ (3) สัญญาชันธ คือ กองแห่งสัญญา หมายถึง ส่วนที่เป็นความจำได้ หมายถึงแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ได้ (4) สังขารชันธ คือ กองแห่งสังขาร หมายถึง ส่วนที่เป็นความนึกคิด ประุ้งแต่งจิตให้คิดดี คิดไม่ดี หรือคิดเป็นกลาง ๆ ไม่ดีไม่ชั่ว และ(5) วิญญาณชันธ คือ กองแห่งวิญญาณ หมายถึงส่วนที่เป็นความรู้แจ้งสิ่งต่าง ๆ ที่จิตรับรู้ทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กายและสัมผัสที่ 6 คือทางใจ ได้แก่ การเห็นรูป การได้ยินเสียง การได้กลิ่น การรู้รส การรู้สัมผัสทางกายและการรู้อารมณ์ทางใจ

กล่าวโดยสรุปพุทธศาสนาเชื่อว่ามนุษย์ประกอบด้วยส่วน 2 ส่วนที่สำคัญคือร่างกายและจิตใจซึ่งมีความสัมพันธ์กัน จิตเป็นสิ่งควบคุมกาย จิตเป็นนายกายเป็นบ่าว และจุดมุ่งหมายในการแยกแยะชีวิตมนุษย์ออกเป็นส่วนประกอบ 5 ส่วนที่เรียกว่าชันธ 5 นั้นก็เพื่อให้มนุษย์คลายความยึดมั่นถือว่ามีตัวเราของเรา อันเป็นเหตุนำมาซึ่งความทุกข์ หากรู้แจ้งชัดตามความเป็นจริงแล้วไม่มีสิ่งใดที่จะยึดถือว่าเป็นตัวเราของเราได้เลย สรรพสิ่งไม่มีตัวตนที่แท้จริงรวมทั้งชีวิตของมนุษย์ด้วยเพราะสิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันขององค์ประกอบต่าง ๆ และองค์ประกอบแต่ละส่วนก็เกิดขึ้นจากส่วนประกอบอื่น ๆ อีกเช่นกัน

5) ปัจจัยเกื้อหนุนชีวิตมนุษย์ ชีวิตมนุษย์ประกอบขึ้นด้วยกายและจิต ชีวิตจะดำเนินต่อไปไม่ได้หากปราศจากปัจจัยเกื้อหนุนชีวิตจากภายนอก อย่างน้อยที่สุดปัจจัยพื้นฐาน 4 อย่าง คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค นอกจากนี้มนุษย์จะต้องได้รับการศึกษาให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม มีอาชีพการงานที่สุจริต มีสุขภาพดี มีครอบครัวที่อบอุ่นและอยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี

6) ความเป็นไปของชีวิตมนุษย์ พุทธศาสนาเชื่อว่า สิ่งทั้งปวงล้วนเป็นสิ่งที่ เป็นธรรมชาติหรือเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่มีสิ่งเหนือธรรมชาติอย่างเช่นพระเจ้าหรือออตตา ทุกสิ่งทุกอย่างต้องดำเนินไปตามวิถีทางของธรรมชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (วิชระ งามจิตเจริญ, 2550, หน้า 65) ไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตย่อมเป็นไปตามกฎธรรมชาติ พุทธศาสนาเรียกกฎที่มีอยู่ตามธรรมชาติว่า นิยาม หมายถึง “กำหนดอันแน่นอน” หรือ “ความเป็นไปอันแน่นอน” ของสิ่งทั้งปวงแบ่งออกเป็น 5 อย่าง เรียกว่านิยาม 5 คือ (สุนทร ธีรังสี, 2543, หน้า 15-17) (1) อุตุนิยาม ได้แก่ กฎหรือกำหนดของธรรมชาติที่เนื่องด้วยอุณหภูมิจึงมีอากาศหรือฤดูกาลที่เป็นไปทั้งในสภาพแวดล้อมทางกายภาพของมนุษย์และภายในตัวมนุษย์เอง ซึ่งมีผลต่อความเปลี่ยนแปลงและเป็นไปของชีวิตมนุษย์ (2) พีชนิยาม ได้แก่ กฎแห่งพืชพันธุ์หรือพันธุกรรม เป็นกฎธรรมชาติที่กำหนดลักษณะและความเป็นไปอันแน่นอนของสิ่งมีชีวิตทั้งประเภทพืชและสัตว์ที่วิทยาศาสตร์สาขาชีววิทยาเรียกว่าพันธุกรรม (3) จิตนิยาม ได้แก่ กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความเป็นไปและการทำงานของจิต การรับรู้อารมณ์ของจิตทำให้เกิดความรู้สึกสุขทุกข์ ไม่สุขไม่ทุกข์ขึ้นในตัวผู้รับรู้ก็ตีปรากฏการณ์เกี่ยวกับจิตทั้งหมดนี้พุทธศาสนาถือว่าเกิดขึ้นเป็นไปตามกฎธรรมชาติ (4) กรรมนิยาม ได้แก่ กฎแห่งกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกระทำของมนุษย์ กฎแห่งกรรมเป็นกฎแห่งเหตุและผล จึงเป็นกฎธรรมชาติอย่างหนึ่ง แต่เป็นกฎทางศีลธรรมที่ครอบคลุมเฉพาะสิ่งมีชีวิตที่มีจิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งมีชีวิตชั้นสูงเช่นมนุษย์และสัตว์ชั้นสูงที่รู้จักใช้เหตุผลในการดำรงชีวิต กฎแห่งกรรมมีหลักทั่วไปอยู่ว่า ทำเหตุเช่นไรย่อมได้รับผลเช่นนั้น เนื่องจากกฎแห่งกรรมเป็นกฎธรรมชาติ กฎนี้จึงเป็นกฎที่สาธารณะทั่วไปสำหรับมนุษย์ทุกคน และ (5) ธรรมนิยาม ได้แก่ กำหนดของธรรมชาติหรือกฎธรรมชาติเป็นกฎแห่งเหตุและผล หรือกฎแห่งเหตุปัจจัย พุทธศาสนาถือว่า ทุกสิ่งในสากลจักรวาลที่อยู่ในประเภทสังขตะธรรมย่อมเกิดขึ้น ตั้งอยู่ เปลี่ยนแปรและเสื่อมสลายแตกดับไปตามกฎที่เรียกว่าธรรมนิยาม

พุทธศาสนาสอนว่าชีวิตของมนุษย์ย่อมเป็นไปตามกฎธรรมชาติที่เรียกว่านิยาม 5 ดังที่กล่าวมา แต่อย่างไรก็ตามมีหลักคำสอนที่สำคัญที่สุดที่อธิบายเรื่องความเป็นไปของชีวิตมนุษย์และสรรพสิ่งที่เรียกว่า กฎไตรลักษณ์ หมายถึงลักษณะสาม อาการที่เป็นเครื่องกำหนดหมายให้รู้ถึงความจริงของสภาวะธรรมทั้งหลายที่เป็นอย่างนั้น ๆ 3 ประการ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2551, หน้า 119) ได้แก่ (1) อนิจจัง คือ ความไม่เที่ยง ความไม่คงที่ ความไม่คงตัว ภาวะที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมสลายไป (2) ทุกขัง คือ ความเป็นทุกข์ ภาวะที่ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและเสื่อมสลายตัว ภาวะที่

กตตัน ผีนหรือซัดแย้งในตัวเพราะปัจจัยปรุงแต่งที่จะให้มีสภาพเป็นอย่างนั้น เปลี่ยนแปลงไปจะทำให้คงอยู่ในสภาพนั้นไม่ได้ และ (3) อนัตตา คือ ความเป็นของมิใช่ตัวตน ความไม่มีตัวตนที่แท้จริงของมันเอง

ตามทฤษฎีของพุทธศาสนา ชีวิตมนุษย์เป็นสิ่งที่ตกอยู่และเป็นไปตามกฎไตรลักษณ์คือ เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ และไม่มีตัวตนที่แท้จริง เป็นสิ่งที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ชั่วคราวและดับไปจึงไม่ควรประมาทในชีวิต ดังปัจฉิมโอวาทที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนเป็นครั้งสุดท้ายว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สังขารทั้งหลายย่อมมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงประกอบกิจทั้งปวงที่เป็นประโยชน์ตนเองและประโยชน์ของผู้อื่นให้บริบูรณ์ด้วยความไม่ประมาทเถิด” (มหาปรินิพพานสูตร มหา. ส. 10/159/128. อ้างถึงใน พุทธศาสนิกฯ, 2518, หน้า 574)

7) จุดมุ่งหมายของชีวิตมนุษย์ พุทธศาสนามีทฤษฎีว่า การเกิดเป็นมนุษย์ เป็นสิ่งที่ได้มาโดยยาก และชีวิตมนุษย์ไม่มั่นคงแน่นอน กาลเวลากลืนกินทุกวี่วัน ความตายคือศบคลานเข้ามาทุกขณะ มนุษย์ควรรู้จักบริหารชีวิตให้บรรลุประโยชน์อันเป็นจุดมุ่งหมายของชีวิต 3 ชั้น คือ ประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์เบื้องหน้าและประโยชน์สูงสุดคือนิพพาน นอกจากนี้ควรบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่ตนเอง ประโยชน์ผู้อื่นและประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้นชีวิตมนุษย์จึงควรดำรงอยู่เพื่อสร้างประโยชน์

พุทธศาสนาถือว่า มนุษย์เป็นสัตว์พิเศษ คือเป็นสัตว์ที่ฝึกฝนและพัฒนาได้เป็นสัตว์ที่เรียนรู้ได้ มนุษย์เมื่อเริ่มฝึกฝนเรียนรู้แล้วย่อมมีปัญญาเพิ่มพูนขึ้น มีความคิดสร้างสรรค์ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ได้ มีความเจริญทั้งในทางนามธรรมและวัตรธรรมซึ่งทำให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น มนุษย์สามารถพัฒนาได้จนบรรลุจุดหมายสูงสุดคือพุทธะซึ่งเป็นมนุษย์ผู้ประเสริฐที่สุด เพราะเป็นผู้พัฒนาชีวิตจนบรรลุประโยชน์ทั้ง 3

1.1.5.2 ชีวิตตามแนวคิดศาสนาคริสต์ คริสต์ศาสนาเป็นศาสนาที่เชื่อในพระเจ้า ในทัศนะของศาสนาคริสต์ พระเจ้า โลก และมนุษย์มีความสัมพันธ์กัน พระเจ้าทรงสร้างโลกและมนุษย์ โลกเป็นที่ซึ่งพระเจ้าสร้างให้เป็นที่อยู่ของมนุษย์ ศาสนาคริสต์กล่าวถึงเรื่องการสร้างโลกและมนุษย์ไว้ชัดเจนที่สุด ซึ่งมีประเด็นสำคัญในการศึกษาดังนี้ (ปริชา ช่างขวัญยืน และสมภาร พรมทา, 2543, หน้า 198)

1) การสร้างโลกของพระเจ้า มนุษย์ได้ตั้งคำถามและพยายามหาคำตอบต่อคำถามที่สำคัญ ๆ เช่น โลกมาจากไหน ทำไมโลกจึงถูกสร้างขึ้นมา มนุษย์มาจากไหน มนุษย์ควรดำรงชีวิตอย่างไร ทำไมจึงมีความทุกข์ยากเกิดขึ้นมากมาย ชีวิตหลังความตายเป็นอย่างไร ชาวฮิว ชาวคริสต์และชาวมุสลิมต่างก็มีความเชื่ออย่างเดียวกันคือ พระเจ้าทรงเนรมิตสร้างโลกนี้ (เมอดิต, 2544, หน้า 5) ในพระคริสตธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาเดิมและพันธสัญญาใหม่ได้กล่าวถึงการสร้างสรรค์สรรพสิ่งไว้ว่าพระเจ้าทรงใช้เวลาในการสร้างโลกและสรรพสิ่งไว้ ดังนี้ (สมาคมคริสตธรรมไทย, 2548, หน้า 1-5)

วันที่หนึ่ง ทรงสร้างกลางวันและกลางคืน

วันที่สอง ทรงสร้างท้องฟ้า

วันที่สาม ทรงสร้างแผ่นดิน ทะเล และพืชพรรณาพันธุ์

วันที่สี่ ทรงสร้างพระอาทิตย์ พระจันทร์ และดวงดาว

วันที่ห้า ทรงสร้างฝูงสัตว์นานาชนิด ทั้งสัตว์บก สัตว์น้ำและนกและยัง

อวยพรให้สัตว์เหล่านั้นมีลูกตกเต็มแผ่นดินและทะเล

วันที่หก พระเจ้าทรงสร้างมนุษย์ให้มีรูปลักษณ์ตามฉายาของพระองค์

วันที่เจ็ด หลังจากที่เสร็จจากการสร้างสรรพสิ่งทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต พระเจ้าก็ทรงหยุดพัก และวันที่เจ็ดนี้พระองค์ให้ถือเป็นวันบริสุทธิ์ ให้งดเว้นจากการทำงานทั้งปวง

2) การสร้างมนุษย์ของพระเจ้า คริสตชนเชื่อว่าพระเจ้าทรงเป็นความดีงามครบครัน บริบูรณ์อย่างที่สุดของความดีงามทุกประการ ความดีงามนี้เองย่อมบรรจุเต็มเปี่ยมไปด้วยความรัก จากความรัก อันครบครันนี้พระองค์จึงทรงสร้างสรรพสิ่งโดยเฉพาะสิ่งสร้างที่ยิ่งใหญ่และสำคัญที่สุดคือ มนุษย์เพื่อให้เขา ได้มีส่วนร่วมแบ่งและรับความสุขเมื่อได้พบ ได้รู้จักและได้สัมผัสพระองค์ (พงค์ ประมวล, 1995, หน้า 15)

พระเจ้าทรงสร้างมนุษย์ให้มีรูปลักษณ์ตามฉายาของพระองค์ โดยทรงปั้น มนุษย์เพศชายขึ้นก่อนด้วยผงคลีดิน แล้วระบายลมหายใจแห่งชีวิตเข้าทางจมูก มนุษย์ผู้นั้นจึงมีชีวิตและ ทรงเรียกเขาว่า อาดัม ซึ่งแปลว่ามนุษย์ หลังจากนั้นพระเจ้าได้ทรงเนรมิตสวนแห่งหนึ่งไว้ทางทิศ ตะวันออก ชื่อว่าสวนเอเดน แล้วทรงบันดาลให้ต้นไม้ พรรณไม้ต่าง ๆ ขึ้นงอกงามในสวนบริบูรณ์ด้วย ดอกและผล พระเจ้าทรงให้อาดัมไปเข้าอยู่ในสวนมีหน้าที่ดูแลรักษาสวนนั้นและทรงมีบัญชาว่า “บรรดาผลไม้ทุกอย่างในสวนนี้ เจ้ากินได้หมดเว้นแต่ ต้นไม้แห่งผลความสำนึกในความดีและความชั่ว ผลของต้นไม้ผู้นั้นอย่ากิน” ต่อมาพระเจ้าทรงดำริว่า ไม่ควรที่ชายผู้นั้นจะอยู่คนเดียว จึงทรงสร้างคู่ที่เหมาะสมกับเขาขึ้น ในขั้นต้นทรงสร้างคู่ให้กับสรรพสิ่งเสียก่อน พระเจ้าทำให้ชายผู้นั้นหลับสนิท แล้วจึง ชักกระดูกซี่โครงของเขาออกมาอันหนึ่ง ซึ่งกระดูกซี่โครงที่ชักออกมานั้น ทรงสร้างให้เป็นหญิง และหญิง ซึ่งพระเจ้าสร้างมาให้เป็นคู่ของอาดัมมีชื่อว่า อีวา หรืออีฟ

ในบรรดาสัตว์ทั้งปวงที่พระเจ้าทรงสร้างนั้น งู เป็นสัตว์ที่มีความเฉลียวฉลาด กว่าสัตว์อื่น งูได้เข้ามาล่อลวงให้อาดัมและอีวาละเมิดคำสั่งของพระเจ้า โดยลวงให้ทั้งคู่กินผลไม้แห่ง ปัญญา เมื่อกินไปแล้วจึงรู้ว่าตนเปลือยกายอยู่ ทั้งสองจึงเอาใบมะเดื่อมาเย็บเพื่อปกปิดร่างกาย เมื่อ พระเจ้าได้ทรงทราบว่าอาดัมกับอีวาได้ละเมิดคำสั่งของพระองค์ จึงทรงสาปแช่งผู้ล่อลวงกับอาดัมและ อีวา ผู้ถูกล่อลวงนี้ พระเจ้าตรัสแก่งูว่า “เจ้าจะต้องถูกสาปแช่งกว่าสัตว์ใช้งานและสัตว์ป่าทั้งปวง จะต้อง เลื้อยไปด้วยท้อง จะต้องกินผงคลีดินจนตลอดชีวิต เราจะให้เจ้ากับหญิงนี้เป็นศัตรูกัน ทั้งพงศ์พันธุ์ของ เจ้าและพงศ์พันธุ์ของเขาด้วย พงศ์พันธุ์ของหญิงจะทำให้หัวของเจ้าแหลกและเจ้าจะทำให้สันเท้าของเขา ฟกช้ำ” แล้วพระองค์ตรัสแก่อีวาว่า “เราจะเพิ่มความทุกข์ลำบากขึ้นมากมาย ในเมื่อเจ้ามีครรภ์และ คลอดบุตร ถึงกระนั้นเจ้ายังปรารถนาสามีและเขาจะปกครองตัวเจ้า” และพระเจ้าตรัสแก่อาดัมว่า “เพราะเหตุเจ้าเชื่อฟังคำพุดของภรรยาและกินผลไม้ที่เราห้าม แผ่นดินจึงต้องถูกสาปแช่งเพราะตัวเจ้า

เจ้าจะต้องหากินบนแผ่นดินด้วยความทุกข์ลำบากจนตลอดชีวิต แผ่นดินจะให้ต้นไม้และพืชที่มีหนามแก่เจ้า และเจ้าจะกินพืชต่าง ๆ ของทุ่งนา เจ้าจะต้องหากินด้วยเหงื่ออาบหน้าจนเจ้ากลับไปเป็นดิน เพราะเราสร้างเจ้ามาจากดิน เจ้าเป็นผงคลีดินและจะต้องกลับเป็นผงคลีดินดั้งเดิม”

ครั้นแล้วพระเจ้าทรงทำเสื่อด้วยหนังสัตว์ให้อาตัมกับอิวาใช้ปกปิดร่างกายและทรงขับไล่เขาทั้งสองออกจากสวนเอเดนให้ไปทำมาหากินตามลำพัง หลังจากนั้นมา มนุษย์ผู้สืบเชื้อสายมาจากอาตัมกับอิวาก็เป็นผู้กระทำทั้งความดีและความชั่วตามบรรพบุรุษผู้มีบาปและถูกพระเจ้าสาปแช่ง

จากที่กล่าวมาทำให้ศาสนาคริสต์มีแนวคิดเรื่องบาป โดยเชื่อว่าบาปเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อมนุษย์คู่แรกไม่เชื่อฟังพระเจ้า และมนุษย์ที่สืบบรรพบุรุษมาจากอาตัมและอิวามีบาปติดตัวมาตั้งแต่เกิด เรียกว่าบาปกำเนิด ดังที่ พงศ์ ประมวล (1995, หน้า 19) กล่าวว่า “ศาสนาคริสต์มิได้มีจุดเริ่มต้นที่พระเยซูเจ้ามาบังเกิดในโลกนี้ แต่เริ่มที่มนุษย์คนแรกเริ่มทำบาปและตัดความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับพระเจ้าทิ้งไป “บาป” ก็คือการพูดคำว่าไม่กับพระเป็นเจ้า เมื่อพระองค์ถามว่ารักพระองค์หรือไม่ ? การไม่รักพระเจ้าสำหรับคริสตชนหมายถึงการปฏิเสธความดีงามทุกอย่างในชีวิตของเรา รวมทั้งปฏิเสธการมีชีวิตนิรันดร์กับพระเป็นเจ้าด้วย และเมื่อปฏิเสธการมีชีวิตบรมสุขนิรันดร์กับพระเป็นเจ้าคือมนุษย์ต้องพบกับความตาย ไม่ได้อยู่กับพระเจ้าอีก”

3) จุดหมายในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ คริสตชนเชื่อว่าบาปดังกล่าวข้างต้นจะไม่หมดไปหรือแก้ไขไม่ได้ หากพระเจ้าไม่ทรงรักมนุษย์และทรงพระกรุณาที่จะให้โอกาสแก่มนุษย์ได้สำนึกผิด และกลับใจเป็นคนดีด้วยความกรุณาของพระเจ้า พระองค์จึงทรงเลือกชนเผ่าหนึ่งเป็นประชากรของพระองค์ คือชนเผ่าอิสราเอล ชนเผ่านี้เป็นผู้นำความรอดมาสู่มนุษย์คือ กลับไปมีความสัมพันธ์กับพระเจ้าดั้งเดิม พระเยซูคริสต์เจ้าทรงสั่งสอนว่า พระเป็นเจ้าผู้สร้างทรงเป็นพระบิดาบนสวรรค์ของเรา มนุษย์เป็นลูกของพระองค์ เราต้องพยายามบรรลุถึงความสมบูรณ์เหมือนพระบิดาเจ้าบนสวรรค์ และมนุษย์ทุกคนเป็นพี่น้องกันในครอบครัวใหญ่เดียวกัน เราจึงต้องรักกันและกัน เหมือนพระบิดาเจ้าสวรรค์ทรงรักเราทุกคนไม่ว่าคนดีหรือคนชั่ว ดังนั้น จุดหมายในการดำเนินชีวิตของมนุษย์คือ การกลับคืนสู่ความสัมพันธ์กับพระเจ้าดั้งเดิม การที่จะไปสู่จุดหมายนั้นต้องปฏิบัติตามหลักความดีที่พระเจ้าสอนโดยผ่านประกาศ (ศาสนา) ของพระองค์ ต้องละบาปความชั่วต่าง ๆ ที่มนุษย์ซึ่งถูกสาปกระทำอยู่ มนุษย์ก็จะรอดจากผลของบาปนั้น แนวคิดเรื่องชีวิตหลังความตายของศาสนาคริสต์มีว่า การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในโลกนี้ เมื่อมนุษย์สิ้นชีวิตแล้วพระเจ้าจะเป็นผู้พิพากษามนุษย์ในวันพิพากษาโลก ว่ามนุษย์คนใดควรจะไปมีชีวิตร่วมกับพระเจ้าในสวรรค์หรือไปอยู่ในบึงไฟนรกในโลกหน้า (เดียน คำดี, 2545, หน้า 160 – 161)

1.1.5.3 ชีวิตตามแนวคิดศาสนาอิสลาม เนื่องจากศาสนาอิสลามเป็นศาสนาเทวนิยมคือเชื่อเรื่องพระเจ้าสร้างโลกและบริหารดูแลโลก โลกจึงไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ พระเจ้าทรงเป็นนายช่างผู้มีความฉลาดสามารถยอดเยี่ยมและพระองค์ทรงสร้างสรรพสิ่ง พระเจ้าของศาสนาอิสลามคือพระอัลเลาะห์ พระเจ้าสร้างโลกและมนุษย์ ดังนี้

1) พระเจ้าทรงสร้างโลกและมนุษย์ (สุจิตรา ธรรม์น, 2538, หน้า 240-242) ทรรศนะเรื่องการสร้างโลกของศาสนาอิสลามคล้ายคลึงกับศาสนาคริสต์มาก ตำนานการสร้างโลกของศาสนาอิสลามมีว่า เมื่อพระอัลเลาะห์สร้างโลกนี้แล้วเสร็จ พระองค์ก็ได้ทรงสร้างมนุษย์ขึ้นก่อนสิ่งอื่น เพื่อให้ปกครองโลก มนุษย์คนแรกนั้นเป็นชายทรงประทานนามว่าอาดัม ภายหลังทรงถอดซี่โครงอาดัมออกมาสร้างหญิงอีกคนหนึ่งให้นามว่า ฮาวา และให้เป็นภรรยาของอาดัม ครั้นแล้วโปรดให้สามิภรรยาผู้นี้อยู่ในสวนสวรรค์ อยู่มาวันหนึ่งฮาวาได้ถูกไซตอน (ซาตาน) ล่อลวงให้เก็บผลไม้ที่พระเจ้าทรงหวงห้ามไว้มาบริโภคและแบ่งให้อาดัมสามิบริโภคด้วย เมื่ออัลเลาะห์ทรงทราบก็พิโรธ จึงทรงขับไล่อาดัมและนางฮาวาออกไปเสียจากสวนสวรรค์นั้นและทรงสาปให้ได้รับความทุกข์ทรมานนานาประการ

เมื่ออาดัมและฮาวาผู้เป็นบิดามารดาคนแรกของมนุษย์ ถูกอัลเลาะห์ขับไล่จากสวนสวรรค์ก็พลัดพรากจากกันไปคนละทาง อาดัมต้องตกไปอยู่ที่ภูเขาในเกาะสิเรนทิป ฮาวาตกไปอยู่ประเทศอาหรับใกล้ฝั่งทะเลแดง ครั้นสามิภรรยาผู้นี้ได้พลัดพรากจากกันครบ 200 ปีแล้ว อัลเลาะห์ทรงเห็นว่าสมควรแก่ความผิดแล้ว จึงทรงบันดาลให้กลับมาพบกันที่ยอดเขาอาระฟัดซึ่งอยู่ไม่ไกลจากเมืองมักกะฮ์ และสามิภรรยาผู้นี้ได้สืบเผ่าพันธุ์มนุษย์ให้แพร่หลายทวีขึ้นไปทั่วโลก แต่โดยที่คำสาปของพระเจ้าติดเนื่องมาแต่บรรพบุรุษและมนุษย์ก็ได้กระทำบาปหยาบเข้าทุกที อัลเลาะห์พิโรธ จึงทรงบันดาลให้น้ำท่วมโลก บรรดาหมู่มนุษย์ทั้งหลายได้ถูกน้ำท่วมตายเสียสิ้นยกเว้นโนอาห์กับครอบครัวเท่านั้น

ตามแนวคิดของศาสนาอิสลามการสร้างโลกนั้นเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ของพระเจ้า ยิ่งกว่าการสร้างมนุษย์ซึ่งเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการสร้างโลกสร้างจักรวาล แต่ถึงกระนั้นมนุษย์ก็มีความสำคัญซึ่งยืนยันได้เพราะพระเจ้าได้ให้มนุษย์ปกครองโลกนี้แล้วให้ใช้สิ่งต่าง ๆ ที่มีในโลกเป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น

2) การดำเนินชีวิตและจุดหมายชีวิตของมนุษย์ เมื่ออัลเลาะห์ทรงบังเกิดมนุษย์ขึ้นมา นั้น มิได้หมายความว่าพระองค์ทรงบันดาลให้มนุษย์มีคุณสมบัติและความสามารถมากมาย หรือให้มนุษย์มีชีวิตอยู่อย่างไร้จุดหมาย แต่อัลเลาะห์มีประสงค์จะให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอย่างสมบูรณ์และตระหนักถึงจุดหมายของการดำเนินชีวิต พระองค์ต้องการช่วยให้มนุษย์ได้เรียนรู้ศิลปะการดำรงชีวิตและมีความสุขกับการดำเนินชีวิต ตามทางนำของพระองค์ ชีวิตเป็นเหมือนของฝากจากอัลเลาะห์ โดยมีมนุษย์เป็นผู้ทำหน้าที่ดูแลของฝากจากอัลเลาะห์ด้วยความซื่อสัตย์ ชีวิตบนโลกนี้เป็นเวลาที่ชั่วคราวก่อนที่มนุษย์จะได้ไปพบกับชีวิตที่เป็นนิรันดร์ในโลกหน้า (อัปตะละตี, ม.ป.ป., หน้า 76-77) เป้าหมายชีวิตของมนุษย์ตามทรรศนะของศาสนาอิสลามคือ “ความพ้นทุกข์และความหวาดกลัว” (เมตตานันโทภิกขุ, บรรณาธิการ, 2549, หน้า 138) และได้เข้าสู่สวรรค์ไปอยู่กับพระเจ้า

ดังนั้นสรุปได้ว่า มนุษย์เกิดมาเพื่อทำความดีและการทำความดีนั้นจะนำมนุษย์ไปสู่จุดหมายสุดท้ายซึ่งเป็นสิ่งที่ดีที่สุดคือการได้อยู่กับพระเจ้าในสวรรค์ ตามทรรศนะของศาสนา

อิสลามความตายมิได้เป็นการสิ้นสุดหรือเป็นวันสุดท้ายของชีวิต แต่หากนี่คือการเริ่มต้นที่มนุษย์จะก้าวไปสู่ชีวิตที่แท้จริงและนิรันดร ในศาสนาอิสลามมนุษย์ไม่มีการกลับชาติมาเกิดใหม่อีกครั้ง แต่ศาสนาอิสลามถือว่าชีวิตในโลกนี้คือการเตรียมตัวเพื่อชีวิตในโลกหน้าอันถาวร วิญญาณจะไปรวมกันอยู่ในอีกโลกหนึ่งซึ่งเรียกว่าโลกบรัชด์ อันเป็นโลกที่คั่นกลางระหว่างโลกนี้กับโลกหน้าเมื่อทุกอย่างสิ้นสุดลงในโลกนี้แล้ว ทุกชีวิตจะถูกทำให้ฟื้นขึ้นอีกครั้งเพื่อรอคำตัดสิน ความจริงแท้ของบุคคลจะเป็นเช่นใด ก็ขึ้นอยู่กับ การกระทำที่ได้ทำไว้ในโลกนี้นั่นเอง (จารูณิ จันทรลอยนภา และคณะ 2549, หน้า 56)

1.1.5.4 เปรียบเทียบแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตของศาสนาทั้งสามศาสนา แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตตามแนวคิดศาสนาสามารถแบ่งออกเป็นสองแนวคิดที่แตกต่างกันคือแนวคิด อเทวนิยมซึ่งอธิบายโลกและชีวิตด้วยกฎธรรมชาติไม่มีพระเจ้าสร้างโลกและสรรพสิ่งกับแนวคิดเทวนิยมซึ่งมีความเชื่อเรื่องพระเจ้าสร้างโลกและสรรพสิ่งซึ่งสามารถเทียบเคียงแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตของศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลามได้ดังตารางที่ 1.2 ดังนี้

ตารางที่ 1.2 แสดงการเปรียบเทียบแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตตามแนวคิดทางศาสนา

ศาสนาพุทธ	ศาสนาคริสต์	ศาสนาอิสลาม
ชีวิตคือกระบวนการทางร่างกายและจิตหรือรูปธรรมนามธรรมซึ่งเกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไปตามเหตุปัจจัยที่เรียกว่าขันธ 5	ชีวิตคือสิ่งที่พระยะโฮวาเจ้าสร้างขึ้นมาตามฉายาของพระองค์และสืบทอดมาจากมนุษย์คู่แรกคืออาดัมและเอวา	ชีวิตคือสิ่งที่อัลเลาะห์สร้างขึ้นตามฉายาของพระองค์และสืบทอดมาจากมนุษย์คู่แรกคืออาดัมและเอวา
ชีวิตมนุษย์เป็นไปตามกฎธรรมชาติที่เรียกว่านิยาม 5 คือ อุดุ นิยาม พิชนิยาม จิตนิยาม กรรมนิยามและธรรมนิยาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาพุทธเชื่อว่าชีวิตของมนุษย์เป็นไปตามการกระทำและผลการกระทำของตนเองที่เรียกว่ากฎแห่งกรรม	ชีวิตมนุษย์เป็นไปตามพระประสงค์ของพระเจ้า พระเจ้าสร้างมนุษย์มาด้วยความรัก พระเจ้าต้องการให้มนุษย์รักและเชื่อฟังบัญชาของพระองค์ พระเจ้าสร้างมนุษย์มาอย่างมีจุดมุ่งหมาย แต่พระเจ้าก็ได้ให้เจตจำนงเสรีในการดำเนินชีวิตคือเลือกที่จะเชื่อฟังและไม่เชื่อฟังพระองค์ ผู้เชื่อฟังจะได้รับรางวัล ผู้ไม่เชื่อฟังจะได้รับการลงโทษ	ชีวิตมนุษย์เป็นไปตามพระประสงค์ของพระเจ้า พระเจ้าสร้างมนุษย์เพื่อให้เคารพและภักดีต่อพระองค์ ชีวิตมนุษย์จะต้องได้รับการทดสอบศรัทธาจากพระเจ้า พระเจ้าสร้างมนุษย์มาอย่างมีจุดมุ่งหมาย แต่พระเจ้าก็ได้ให้เจตจำนงเสรีในการดำเนินชีวิตคือเลือกที่จะเชื่อฟังและไม่เชื่อฟังพระองค์ผู้เชื่อฟังจะได้รับรางวัล ผู้ไม่เชื่อฟังจะได้รับการลงโทษ

1.1.6 ปัญหาแรกของมนุษย์เกี่ยวกับชีวิตและจริยธรรม

ก่อนการเกิดขึ้นของแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตตามทัศนะวิทยาศาสตร์ ปรัชญาและศาสนานั้นมีรากฐานความคิดสำคัญสองประการที่ทำให้เห็นฐานคิดเกี่ยวกับชีวิตและจริยธรรมคือ แนวคิดที่เชื่อว่ามียอำนาจเหนือธรรมชาติ และแนวคิดที่เชื่อว่าไม่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ อันเป็นที่มาของคำถามสำคัญเกี่ยวกับชีวิตและจริยธรรมในยุคแรกของการกำเนิดมนุษย์ ดังที่บราเซียร์ (2551, หน้า 17) ได้อธิบายถึงกำเนิดชีวิตว่า “สิ่งมีชีวิตเริ่มต้นขึ้นอย่างเจียมเนื้อเจียมตัว มันว่ายวนอยู่ในแอ่งโคลนและเจริญขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นปลา สัตว์เลื้อยคลาน และสัตว์เลื้อยลูกด้วยนมในที่สุด แล้วจากนั้นมนุษย์ก็ก้าวขึ้นมามีบทบาทและเริ่มยึดครองดาวเคราะห์โลก” นักมานุษยวิทยาสันนิษฐานว่าเป็นเวลาประมาณ 500,000 ปีมาแล้วที่มนุษย์ได้พัฒนามาจากสัตว์ชั้นสูง มนุษย์ในยุคแรกเริ่มนั้นคงไม่สามารถคิดอะไรมากนัก นอกจากมีความแปลกประหลาดใจต่อสิ่งที่พบเห็น ต่อมามนุษย์พัฒนามากขึ้น มีความคิด รู้จักตั้งคำถามต่อปัญหาต่าง ๆ และสามารถถ่ายทอดความคิดแก่กันและกันเพื่อหาคำตอบ

ความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสมัยแรก ๆ คงไม่แตกต่างไปจากสัตว์มากนัก กล่าวคือมนุษย์อาศัยอยู่ตามป่าและหลบความร้อนและฝนอยู่ในถ้ำเป็นต้น ทั้งมนุษย์และสัตว์เลี้ยงชีพด้วยการออกแสวงหาอาหารตามสัญชาตญาณรักชีวิต มนุษย์และสัตว์ต้องเผชิญภัยอันตรายเป็นอันมาก เช่น ไฟป่า แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด น้ำท่วม พายุร้าย ภัยจากสัตว์ร้าย และความป่วยไข้ต่าง ๆ บางครั้งภัยอันตรายเหล่านี้ได้ทำให้มนุษย์สูญเสียชีวิตจำนวนมาก

มนุษย์ในสมัยดึกดำบรรพ์จึงมีปัญหาว่า ภัยอันตรายเหล่านี้มาจากไหนและจะแก้ไขอย่างไร มนุษย์ได้แสวงหาคำตอบเกี่ยวกับปัญหานี้เป็นเวลานาน โดยได้มีผู้เสนอคำตอบเกี่ยวกับปัญหานี้หลาย ๆ คำตอบ และคำตอบใดที่ได้รับการยอมรับนิยมยกย่องก็จะได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมา คำตอบที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด คือคำตอบที่ว่า ภัยอันตรายต่าง ๆ มาจากเทพเจ้าและจะแก้ไขได้ด้วยการเอาใจเทพเจ้า ระบบความคิดในลักษณะนี้เรียกว่า กลีภพ (chaos)

กลีภพเป็นแนวความคิดที่เชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ โดยเชื่อว่า ธรรมชาติและโลกไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์ในตัวเอง เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนโลกเช่น แผ่นดินไหว ภูเขาไฟ ระเบิด หรือโรคภัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ล้วนเกิดจากการดลบันดาลของเทพเจ้าหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งเหนือธรรมชาติหรือที่เรียกว่าเทพเจ้าเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นแต่มีอำนาจเหนือมนุษย์และเหนือธรรมชาติสามารถทำให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งดีและไม่ดีแก่มนุษย์ ซึ่งขึ้นอยู่กับความพอใจและไม่พอใจของเทพเจ้า เทพเจ้าประสงค์จะให้เกิดอะไรขึ้นบนโลกสิ่งนั้นก็เกิดขึ้นทันที เมื่อมนุษย์เชื่อว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ในโลกและชีวิตเกิดจากอำนาจของเทพเจ้า ถ้าเป็นเหตุการณ์ที่นำความสุขมาสู่มนุษย์ มนุษย์เข้าใจว่าเทพเจ้าพอใจ อวยพรให้มีความสุข มนุษย์ก็จะนำสิ่งที่ดีที่สุดไปบูชาขอบคุณเทพเจ้า แต่ทว่าเกิดเหตุร้ายนำความทุกข์มาสู่มนุษย์ มนุษย์ก็จะเข้าใจว่าเทพเจ้าโกรธจึงทำให้เกิดภัยพิบัติแก่มนุษย์ ดังนั้นวิธีแก้ไขก็ต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ คือเทพเจ้า โดยการทำพิธีอ้อนวอน ขอโทษ หรือทำให้เทพเจ้าพอใจด้วยการทำพิธีบูชา

รูปแบบต่าง ๆ มนุษย์ถือคำตอบนี้มาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์จนถึงปัจจุบันและความเชื่อในทำนองนี้ยังปรากฏอยู่ทั่วไปทุกสังคมโดยเฉพาะสังคมไทย ตามทัศนะทางปรัชญาถือว่านี้เป็นคำตอบหนึ่งที่เป็นไปได้สำหรับปัญหาที่ว่า ธรรมชาติและโลกมีระเบียบหรือกฎเกณฑ์ในตัวเองหรือไม่ แนวคิดเรื่องกลียุคต่อมาได้พัฒนาการมาเป็นแนวคิดทางศาสนาที่เรียกว่า เทวนิยมในรูปแบบต่าง ๆ อันเป็นแนวคิดที่เชื่อในอำนาจของเทพเจ้าพร้อมทั้งเชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลกและสรรพสิ่ง

ครั้นเมื่อมนุษย์มีความเจริญก้าวหน้าทางความรู้และความคิด รู้จักใช้เหตุผลมากขึ้นทำให้แนวคิดเกี่ยวกับโลกและธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป โดยในสมัยกรีกโบราณได้เกิดทัศนะหรือคำตอบใหม่ต่อคำถามที่ว่าธรรมชาติและโลกมีระเบียบกฎเกณฑ์ในตัวเองหรือไม่ ตามหลักฐานทางปรัชญาเชื่อว่า ธาเลส (ก่อน ค.ศ. 640-645) เป็นคนแรกที่เสนอคำตอบว่า ธรรมชาติและโลกมีระเบียบกฎเกณฑ์ในตัวเอง ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในโลกและชีวิตมิได้เกิดจากอำนาจเหนือธรรมชาติหรือเทพเจ้าบันดาลให้เกิดขึ้น หากเป็นไปตามเงื่อนไขของมันเอง กล่าวคือ เมื่อมีเงื่อนไขครบมันก็เกิดขึ้น ถ้าเงื่อนไขไม่ครบก็ไม่เกิด เช่น น้ำจะท่วมได้ต้องมีฝนตกหนักมาก่อนหรือไม่ก็น้ำทะเลหนุนขึ้นมา ถ้าฝนไม่ตกหนักหรือน้ำทะเลไม่หนุนขึ้นมา น้ำก็ไม่ท่วม หรือการที่ฝนจะตกในบริเวณใดบริเวณหนึ่งต้องมีก้อนเมฆที่มีความหนาแน่นและมีน้ำหนักจนอากาศทานน้ำหนักไว้ไม่ไหวมันจึงตกลงมา ถ้าไม่มีเมฆเลยในบริเวณนั้นฝนก็ตกไม่ได้ เป็นต้น (สวัสต์ สุวรรณสังข์, ม.ป.ป., หน้า 13-14) การอธิบายปรากฏการณ์ของธรรมชาติและโลกด้วยทฤษฎีใหม่นี้เรียกว่า จักรวาล (cosmos) เป็นการปฏิเสธอำนาจเหนือธรรมชาติ และเป็นการอธิบายโลกด้วยเหตุและผลจากการศึกษาค้นคว้าของมนุษย์เอง ซึ่งแนวคิดที่เรียกว่า จักรวาลนี้เป็นจุดเริ่มต้นของแนวความคิดทางวิทยาศาสตร์ในยุคปัจจุบัน ดังนั้นจากแนวคิดเกี่ยวกับภลีภและจักรวาลซึ่งมีแนวคิดที่ตรงกันข้ามเป็นสองขั้วความคิด แต่อย่างไรก็ตามในชีวิตจริงมนุษย์ก็ต้องอิงอาศัยหรือตกอยู่ในกรอบความคิดทั้งสองเพียงแต่ว่าเมื่อใดและอย่างไร แนวคิดเหล่านี้เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญเกี่ยวกับการตั้งคำถามและแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับชีวิตและจริยธรรม

1.2 แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับจริยธรรม

จริยธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การอยู่ร่วมกันในสังคมและประเทศชาติหรือแม้แต่การอยู่ร่วมกันของสังคมโลก ถ้าประชากรของประเทศไม่มีจริยธรรมแล้วก็ยากที่จะพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า มีความสงบสุขและเกิดเสถียรภาพความมั่นคงได้ การศึกษาแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับจริยธรรมมีประเด็นสำคัญในการศึกษา ดังนี้

1.2.1 ปัญหาทางจริยธรรม

ในการศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์นอกจากการศึกษาว่ามนุษย์คืออะไร มาจากไหน ตายแล้วเป็นอย่างไรแล้ว ยังมีปัญหาที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์คือ มนุษย์ต้องมีความสัมพันธ์กับตัวเอง มนุษย์เราควรทำอย่างไรกับตัวเอง เราควรใช้ชีวิตของเราอย่างไร อะไรเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในที่ที่มนุษย์ควรแสวงหา นอกจากนี้มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น เราควรปฏิบัติกับผู้อื่นอย่างไร อะไรคือหลักแห่งความประพฤติของมนุษย์ ความดีคืออะไร ความชั่วคืออะไร มนุษย์ใช้หลักหรือมาตรฐานอะไรในการตัดสินความดีความชั่ว การตั้งคำถามเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ดังที่กล่าวมานี้เรียกว่าปัญหาทางจริยธรรม

1.2.2 ความหมายของจริยธรรมและคำที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเกี่ยวกับความประพฤติของมนุษย์ที่เรียกว่าปัญหาทางจริยธรรมต้องเริ่มทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำที่มีขอบข่ายเกี่ยวข้องกับคำว่าจริยธรรม ดังนี้

1.2.2.1 ศีลธรรม พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556, หน้า 1146) ได้ให้ความหมายของคำว่าศีลธรรม ไว้ว่า “ความประพฤติที่ดีที่ชอบ,ศีลและธรรม,ธรรมในระดับศีล” คำว่าศีลธรรมตรงกับภาษาละตินว่า *Moralis* หมายถึง หลักความประพฤติที่ดีสำหรับบุคคลพึงปฏิบัติ

1.2.2.2 คุณธรรม พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556, หน้า 263) ได้ให้ความหมายของคำว่าคุณธรรม ไว้ว่า “สภาพคุณงามความดี” เป็นสภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจ คำว่า คุณ ภาษาบาลีแปลว่า ประเภท,ชนิด คำว่า ธรรม หมายถึง หลักความจริง หลักการในการปฏิบัติ ดังนั้นอาจอธิบายได้ว่า คุณธรรม คือ จริยธรรมที่แยกเป็นรายละเอียดแต่ละประเภท เช่น เมตตา กรุณา เสียสละ ซื่อสัตย์ อดทน ฯลฯ สิ่งเหล่านี้หากผู้ใดประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ก็จะเป็นสภาพคุณงามความดีทางความประพฤติ

1.2.2.3 มโนธรรม พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556, หน้า 879 - 880) ได้ให้ความหมายของคำว่า มโนธรรม ไว้ว่า “ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ความรู้สึกว่าจะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ” เชื่อกันว่า มนุษย์ทุกคนมีมโนธรรม เนื่องจากบางขณะมนุษย์เกิดความรู้สึกขัดแย้งในระหว่างความรู้สึกว่าต้องทำสิ่งหนึ่งและรู้ว่าควรทำอีกสิ่งหนึ่ง

1.2.2.4 จริยธรรม พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556, หน้า 303) ได้ให้ความหมายของคำว่าจริยธรรม ไว้ว่า “ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ,ศีลธรรม,กฎศีลธรรม” จากการสัมมนาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้สรุปนิยามคำว่า “จริยธรรม”ไว้ว่า “แนวทางประพฤติปฏิบัติตนเพื่อการบรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่าพึงประสงค์” โดยทั่วไปจริยธรรมมักอิงอยู่กับศาสนาทั้งนี้เพราะคำสอนทางศาสนามีส่วนสร้างระบบจริยธรรมให้สังคม

1.2.2.5 จริยศาสตร์ คำว่า จริยศาสตร์ แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Ethics เป็นสาขาหนึ่งของวิชาปรัชญาที่ศึกษาคำตอบเรื่องความประพฤติการกระทำของมนุษย์ว่า สิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ โดยโดยใช้เหตุผลเป็นพื้นฐาน ศึกษาถึงเรื่องเกณฑ์ตัดสินจริยธรรมและจุดมุ่งหมายของชีวิตมนุษย์ การดำเนินชีวิตของมนุษย์เรานั้นควรมีจุดมุ่งหมายอย่างไร การดำเนินชีวิตอย่างไรจึงจะเป็นชีวิตที่ประเสริฐสำหรับมนุษย์ (สิวลี ศิริโล, 2551, หน้า 17 – 18)

1.2.2.6 จรรยาบรรณ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556, หน้า 301) ได้ให้ความหมายของคำว่าจรรยาบรรณ ไว้ว่า “ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพการทำงานแต่ละอย่างกำหนดขึ้น เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียงและฐานะของสมาชิกอาจเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้” จรรยาบรรณจึงเป็นหลักความประพฤติเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้มีคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลในแต่ละกลุ่มอาชีพ ซึ่งเรียกว่า จรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ เมื่อประพฤติปฏิบัติแล้วทำให้ได้รับความเชื่อถือจากสังคมและได้รับความไว้วางใจจากผู้รับบริการ

จากความของคำศัพท์ที่เกี่ยวกับความประพฤติของมนุษย์ อาจสรุปได้ว่า คุณธรรมหมายถึง ความดีงามของจิตใจที่เป็นแรงผลักดันก่อให้เกิดการกระทำทางจริยธรรม หรือการกระทำทางจริยธรรมที่ถือว่ามีคุณค่าอย่างแท้จริงต้องเกิดจากแรงผลักดันหรืออิทธิพลของคุณธรรมซึ่งเป็นคุณภาพอันดีงามของจิตซึ่งส่งผลต่อการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพด้วย

1.2.3 ทศนะเกี่ยวกับจริยธรรม

1.2.3.1 ทศนะเกี่ยวกับจริยธรรมของตะวันตก คำว่าจริยธรรมในทัศนะของตะวันตกนั้นมาจากภาษาอังกฤษสามคำ คือคำว่า Virtue Moral และEthics พจนานุกรม Webster’s Ninth New Collegiate Dictionary (1991) (อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ, 2551, หน้า 5-6) อธิบายไว้ว่า “คำว่าคุณธรรม (Virtue) มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า virtus = strength, manliness หมายถึงคุณสมบัติที่สอดคล้องกับมาตรฐานที่ถูกต้อง ที่ดีงาม ส่วนคำว่า จริยธรรม (Moral) มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า moralis = custom – more at Mood หมายถึงความประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องตามมาตรฐานของความถูกต้องความดีงาม และมีความหมายเหมือนกับคำว่า ethics ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า ethice หมายถึงหลักจริยธรรมหรือค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลต้องประพฤติปฏิบัติ” นักปราชญ์ทางตะวันตกได้ให้ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรมไว้ดังนี้

โสเครตีส (Socrates) มีทรรศนะเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมว่า “คุณธรรมคือความรู้หรือพูดในมุมกลับว่า ความรู้คือคุณธรรม หรือความรู้คือความดี ความดีคือความรู้ การแสวงหาความรู้เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม คือ การแสวงหาคุณธรรม เพราะคุณธรรม คือ ความรู้ที่แท้จริง มนุษย์ทำผิดเพราะความไม่รู้ ไม่มีใครตั้งใจทำความผิด แต่ที่เขาทำผิดเพราะเขาไม่รู้ตามความเป็นจริงในสิ่งนั้น” (อ้างถึงใน พระประมวล อุตราสโย, 2544, หน้า 40)

คาร์เตอร์ วิกู๊ด (Garter V Good) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า “การปรับพฤติกรรมเข้ากับกฎเกณฑ์ หรือมาตรฐานของความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม” (อ้างถึงใน ลำดวน ศรีมณี, ม.ป.ป., หน้า 3)

ลอเรนซ์ โคลเบอร์ก (Kohlberg) (อ้างถึงใน ธิตินา จำปีรัตน์, 2533, หน้า 13) ให้ความหมายของ “จริยธรรม ว่า ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นกฎเกณฑ์ และมาตรฐานของความประพฤติปฏิบัติในสังคม ซึ่งบุคคลจะพัฒนาขึ้นจนกระทั่งมีจริยธรรมของตนเอง โดยอาศัยเกณฑ์จากสังคมเป็นเครื่องตัดสินว่าการกระทำนั้นถูก หรือผิด จริยธรรมไม่ได้หมายถึงแต่เพียงการกระทำสิ่งที่สังคมเห็นว่า ดี หรือถูกต้องเท่านั้น แต่รวมถึงสิ่งที่ทุกคนเลือกกระทำในการตัดสินความขัดแย้งที่เกิดขึ้น”

ฌอง เพียเจต์ (Jean Piaget) (อ้างถึงใน ธิตินา จำปีรัตน์, 2533, หน้า 13) นักจิตวิทยามีชื่อเสียง ได้อธิบายความหมายของจริยธรรมไว้ว่า “หมายถึงองค์ประกอบของกฎเกณฑ์ที่บุคคลยอมรับว่าถูก ว่าดี ว่าควร เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสังคม”

1.2.3.2 ทศนะเกี่ยวกับจริยธรรมของตะวันออก คำว่าจริยธรรม เป็นคำที่มีความหมายกว้างมาก ได้มีนักคิดทางตะวันออกโดยเฉพาะสังคมไทยได้ให้ความคิดเกี่ยวกับคำว่าจริยธรรมไว้หลากหลาย ดังนี้

พระยาอนุমানราชชน (อ้างถึงใน อรุณศรี อึ้งประเสริฐ, 2533, หน้า 7) กล่าวว่า “จริยธรรมเป็นเรื่องวิชาสาขาหนึ่งของปรัชญาอันว่าด้วยคุณค่าเกี่ยวกับความประพฤติของสังคมว่าเป็นอย่างไร ที่ถือว่าถูกหรือดี ควรประพฤติ และอย่างไรที่ถือว่า เป็นผิดหรือชั่วไม่ควรประพฤติ แล้ววางเป็นหลักกำหนดเป็นมาตรฐานขึ้นไว้อย่างกว้าง ๆ เพราะฉะนั้น วิชานี้จึงเป็นเรื่องค้นคว้าหาความจริงเกี่ยวกับเรื่องคุณค่าของความประพฤติในสังคม”

พินิจ รัตกุล (อ้างถึงใน อรุณศรี อึ้งประเสริฐ, 2533, หน้า 8) กล่าวว่า “จริยธรรมเป็นคำที่เรานิยมใช้ในเรื่องของการตัดสินคุณค่าของพฤติกรรมมนุษย์ว่าเป็นการกระทำสมควร ถูกต้อง ดีหรือตรงข้าม”

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต) (อ้างถึงใน ภาควิชาปรัชญาและศาสนา, 2551, หน้า 26) กล่าวว่า “จริยธรรมคือหลักแห่งความประพฤติหรือแนวทางของการปฏิบัติ หมายถึงแนวทางของการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดีเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม”

ดิเรก กุลสิริสวัสดิ์ (อ้างถึงใน ภาควิชาปรัชญาและศาสนา, 2551, หน้า 26) กล่าวว่า “จริยธรรมที่จะเป็นจุดยืนของคนไทย คือจริยธรรมที่เก็บส่วนดีจากลัทธิต่าง ๆ ที่ใช้สามัญสำนึกและเหตุผลเท่านั้น แม้กระนั้นหาเพียงพอไม่จะต้องมีความดีงามของสัจธรรมเป็นสิ่งประกอบด้วย จริยธรรมจึงจะสมบูรณ์ แต่ปัจจุบันคนไทย ตกเป็นทาสทางวัตถุ ปัญหาเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง จริยธรรมจึงมีความขัดแย้งกัน ถือคติความเข้าใจกันคนละทาง ดังนั้นทุกคนควรมีคุณธรรมเป็นหลักยึดมั่นประจำใจมองให้เห็นความสำคัญของศาสนา สร้างจุดยืนที่แน่นอนของจริยธรรมขึ้น”

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า จริยธรรมเป็นการศึกษาเรื่องความประพฤติหรือการกระทำของมนุษย์ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำซึ่งมีรากฐานมาจากความสามารถในการคิดไตร่ตรอง และการอบรมปลูกฝังจากศาสนาประเพณีวัฒนธรรม ค่านิยมทางสังคมทำให้มนุษย์เลือกปฏิบัติตนได้ถูกต้อง

1.2.4 องค์ประกอบของจริยธรรม

ดวงเดือน พันธุนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจนิก (อ้างถึงใน อรุณศรี อึ้งประเสริฐ, 2533, หน้า 11-12) ได้จำแนกองค์ประกอบทางจริยธรรมออกเป็น 4 องค์ประกอบคือ

1.2.4.1 ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึงการมีความรู้ในสังคมของตนนั้น ลักษณะและพฤติกรรม หรือการกระทำชนิดใดที่สังคมนั้นเห็นว่าดีงามเหมาะสม การกระทำชนิดใดเลว ไม่เหมาะสม การรู้จักกฎเกณฑ์ปทัสถานค่านิยมของสังคม

1.2.4.2 ทักษะเชิงจริยธรรม เป็นความรู้สึกรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่างๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้น ๆ เพียงใด ทักษะเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น แต่อาจจะมีบางคนที่มีความแตกต่างไปจากค่านิยมของสังคม ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้โดยวิธีวางเงื่อนไขมาตั้งแต่ต้น

1.2.4.3 เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึงการที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำ

1.2.4.4 พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึงการที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบหรืองดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น ๆ ซึ่งเป็นการกระทำที่สังคมเห็นชอบและสนับสนุน

1.2.5 ความสำคัญของจริยธรรม

มนุษย์จะดำรงชีวิตอยู่ในโลกนี้เพียงผู้เดียวไม่ได้ มนุษย์จะต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อม สิ่งที่สามารถควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปอย่างดี เป็นไปในทางสันติสุขและสร้างสรรค์ก็คือจริยธรรมนั่นเอง จริยธรรมจึงเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์ในการอยู่ร่วมกัน ในทางตรงกันข้ามถ้ามนุษย์ไม่มีจริยธรรม เมื่อมีสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเมื่อใด ก็อาจจะเป็นไปในทางโหดร้าย ทารุณหรือเอาเปรียบกันเสมอ เช่น การฆ่าฟัน ทำร้ายกัน คดโกง ทูจริต ฉ้อฉล เป็นต้น ดังนั้นถ้าจะมีคำถามว่า จริยธรรมมีความสำคัญต่อมนุษย์อย่างไร เจื้อจันท์ จงสถิตอยู่ (2550, หน้า ๗-๘) ได้สังเคราะห์ความสำคัญของจริยธรรมไว้ ดังนี้

1.2.5.1 จริยธรรม อันเป็นพื้นฐานสำคัญ ๆ ที่ประเทศส่วนใหญ่มี ไม่ว่าจะประเทศที่กำลังพัฒนา หรือประเทศที่พัฒนาแล้ว เพื่อเป็นฐานที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ ร่วมกันพัฒนา ความเจริญและความมั่นคงของประเทศชาติได้ ได้แก่ ความขยัน อดทน ซื่อสัตย์ มีวินัย เคารงในระเบียบ ความรับผิดชอบ รู้หน้าที่และประหยัด รวมทั้งพบว่า คุณลักษณะเด่นของคนเอเชียคือ ความกตัญญู ความรักชาติ ความอ่อนน้อม ขณะที่คุณลักษณะเด่นของคนยุโรป อเมริกาเหนือ และแปซิฟิกใต้ มีจุดเด่น เรื่องการยอมรับความแตกต่างและความหลากหลาย

1.2.5.2 บทเรียนของประเทศต่าง ๆ ซึ่งว่า แม้ประเทศจะเสียหายทางวัตถุหรือจะมีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเพียงใดก็ตาม ทุกประเทศยังอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนา วัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งเป็นสิ่งดีงามให้คงอยู่ต่อเนื่อง แต่แตกต่างกันออกไปในเรื่องการให้ความสำคัญ

1.2.5.3 ศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคม ศาสนาพุทธนิกายมหายานและคำสอนของขงจื้อมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังคุณลักษณะและคุณธรรมเด่นเรื่อง ความซื่อสัตย์ ความเคารพในอาวุโส การจัดระเบียบของสังคม ความสัมพันธ์และหน้าที่ระหว่างสมาชิก ในครอบครัว ในองค์กร และสังคมโดยรวม ในเกาหลี ไต้หวันและเวียดนาม ส่วนคำสอนของพุทธศาสนาเถรวาทส่งผลให้ชาวพุทธสิงหลเป็นคนอ่อนน้อม ซื่อสัตย์ และศาสนาฮินดูและคัมภีร์พระเวทส่งผลให้คนอินเดียเคร่งในศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม เชื่อในโชคชะตามุ่งทำกรรมดี

ปัจจัยต่าง ๆ รวมทั้งศาสนามีผลต่อคุณลักษณะของคนในยุโรป อเมริกาเหนือและแปซิฟิก โดยไม่สามารถระบุชี้ชัดว่ามีผลจากศาสนาเด่นด้านใดหรืออย่างน้อยเพียงใด แม้ว่าผู้นับถือศาสนาคริสต์ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ยังนิยมไปโบสถ์ในวันอาทิตย์

1.2.5.4 สถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษาเป็นสถาบันที่ทุกประเทศยังให้ความสำคัญในการหล่อหลอมคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชนประเทศในเอเชีย ข้อมูลชี้ไว้อย่างเด่นชัดว่า ครอบครัวถ่ายทอดคำสอนจากศาสนา ลัทธิ และความเชื่อต่าง ๆ ผ่านพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่สู่ลูกหลาน ที่ช่วยหล่อหลอมคุณลักษณะเด่นชัดมากโดยเฉพาะเรื่องความเคารพในอาวุโส ความอ่อนน้อม ความกตัญญู ส่วนในประเทศในยุโรป อเมริกาเหนือ ครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยวประกอบด้วยพ่อแม่ เลี้ยงดูลูกที่หล่อหลอมคุณลักษณะด้านการช่วยเหลือตนเอง ความมีวินัย และความมีระเบียบ

สำหรับการถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมผ่านสถาบันการศึกษาบางประเทศมีทั้งการจัดสอนเป็นรายวิชา ซึ่งมีทั้งวิชาทางด้านศาสนาโดยตรงหรือวิชาอื่นที่มีเป้าหมายสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ส่วนประเทศที่มีประชากรนับถือศาสนาหลากหลาย จะไม่สอนวิชาศาสนาโดยตรงในโรงเรียน วิชาที่ใช้สอนเพื่อหล่อหลอมคุณลักษณะ ได้แก่ วิชาว่าด้วยการเป็นพลเมืองดี วิชาปรัชญาชีวิต โดยมีการสอนผ่านกระบวนการกิจกรรมที่เชื่อมโยงชีวิตจริง สิ่งรอบข้างและสภาพแวดล้อม การสอนให้คิด วิเคราะห์ รู้จักเหตุและผล การยอมรับความแตกต่างและเคารพในสิทธิของผู้อื่น ฯลฯ

1.3 ประโยชน์ของการศึกษาจริยธรรมและทักษะชีวิต

การศึกษาเรียนรู้เรื่องใดก็ตามหากได้เห็นประโยชน์ของสิ่งนั้นก็ทำให้เรียนรู้ได้ดีเพราะมีจุดมุ่งหมายหรือเห็นว่าเรียนรู้แล้วได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง การเรียนจริยธรรมและทักษะชีวิตย่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน ดังนี้

1.3.1 ประโยชน์ต่อผู้ศึกษาเอง ได้แก่

- 1) ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักเลือกวิถีการดำรงชีวิตในทางที่ประเสริฐตามหลักแห่งทฤษฎีและปฏิบัติ สมค่าแห่งความเป็นมนุษย์ผู้พัฒนาแล้ว
- 2) ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักคุณค่าอันแท้จริงของชีวิตตามฐานะ ภาวะ ความเป็นอยู่ ซึ่งจะช่วยให้ชีวิตมีความเป็นอยู่อย่างสงบสุขพบกับสิ่งที่ปรารถนาเป็นความพึงพอใจในชีวิตของตน
- 3) ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักเลือกตัดสินใจให้ถูกต้องบนหลักเกณฑ์ที่ว่า อะไรถูกอะไรผิด อะไรควรปฏิบัติหรืออะไรควรละเว้น
- 4) ช่วยให้ผู้เรียนมีความเจริญก้าวหน้าในชีวิต การดำเนินชีวิตในทางดีงามและประเสริฐ
- 5) ช่วยให้ผู้เรียนมีระดับจิตใจความรับผิดชอบที่สูงขึ้น

1.3.2 ประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ ได้แก่

- 1) ช่วยให้เกิดเป็นระบบระเบียบที่ดีในสังคม ซึ่งมีความจำเป็นและจะทำให้สมาชิกในสังคมทุกระดับอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
- 2) ช่วยแก้ปัญหาสังคมการเมือง เศรษฐกิจและการศึกษาได้ตามวิถีทางแห่งสันติภาพและสันติธรรม
- 3) เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณธรรม คุณภาพของสมาชิก ประชาชนพลเมืองซึ่งจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า

1.4 บทสรุป

ชีวิตและจริยธรรมมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ชีวิตแปลว่าความเป็นอยู่ ความเป็นอยู่อย่างประเสริฐจะเกิดขึ้นได้ต้องมีจริยธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนา แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตนั้นมีทัศนะที่แตกต่างกันตามพื้นฐานและวิธีคิด เช่น วิธีคิดทางวิทยาศาสตร์ถือว่าชีวิตคือส่วนที่เป็นร่างกายหรือการรวมตัวกันของเซลล์ ในทางปรัชญามีแนวคิดแบ่งออกเป็น 3 แนวคิด คือสสารนิยมถือว่าชีวิตคือสสารที่ประกอบกันเป็นร่างกาย จิตนิยมถือว่า ชีวิตคือจิตวิญญาณ ส่วนธรรมชาตินิยมนั้นถือว่าชีวิตคือร่างกายและจิต ในทางศาสนามีความเห็นที่ต่างกันเป็น 2 แนวคิดหลักคือ เทวนิยมเชื่อว่าพระเจ้าสร้างโลกและ

ชีวิตเช่นศาสนาคริสต์และอิสลาม อเทวนิยม ไม่เชื่อว่าพระเจ้าสร้างโลกและชีวิต ชีวิตเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยและเป็นไปตามกฎธรรมชาติเช่นศาสนาพุทธ แต่อย่างไรก็ตามทุกศาสนาเชื่อว่ามนุษย์มีจิตวิญญาณ การศึกษาเรื่องจริยธรรมเป็นศึกษาเรื่องสิ่งที่ควรประพฤติของมนุษย์ การเรียนรู้เกี่ยวกับชีวิตและจริยธรรมทำให้ผู้เรียนมีโลกทัศน์ที่กว้างไกลและยอมรับความแตกต่างทางความคิดได้ อีกทั้งทำให้เข้าใจระบบความเป็นไปของชีวิตตามแนวคิดต่าง ๆ ได้ พร้อมทั้งนำมาใช้กับการดำเนินชีวิตในสังคมที่มีความแตกต่างทางความคิดได้เป็นอย่างดี

1.5 คำถามทบทวน

คำสั่ง : ให้นักศึกษาตอบคำถามและอธิบายให้ชัดเจนครบทุกประเด็น

1. ชีวิตคืออะไร ชีวิตของคน สัตว์ และพืชแตกต่างกันอย่างไร
2. วิทยาศาสตร์ได้อธิบายทัศนะเกี่ยวกับชีวิตไว้อย่างไร
3. แนวคิดทางปรัชญาสารนิยม จิตนิยม และธรรมชาตินิยมมีทัศนะเกี่ยวกับชีวิตแตกต่างกันอย่างไร
4. ทำไมแนวคิดปรัชญาสารนิยม จิตนิยม และธรรมชาตินิยมจึงมีทัศนะเกี่ยวกับชีวิตแตกต่างกัน
5. แนวคิดเรื่องกำเนิด 4 ประเภทตามทัศนะของพระพุทธศาสนาแต่ละประเภทแตกต่างกันอย่างไร
6. การเกิดขึ้นของชีวิตมนุษย์ตามแนวคิดทางวิทยาศาสตร์และพระพุทธศาสนามีความเหมือนและต่างกันอย่างไร
7. ศาสนาคริสต์และอิสลามมีแนวความคิดเกี่ยวกับชีวิตสอดคล้องและแตกต่างกันอย่างไร
8. เพราะเหตุใดมนุษย์จึงมีแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตแตกต่างกัน
9. ชีวิตกับจริยธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างไร
10. ชีวิตมีความสำคัญอย่างไร นักศึกษานำความรู้เรื่องชีวิตและจริยธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร

ใบงานที่ 1

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตและจริยธรรม

คำชี้แจง : ให้นักศึกษาใช้เวลากลุ่มละไม่เกิน 10 นาทีสรุปแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตตามที่จับฉลากได้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สมาชิกกลุ่ม

2. เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตของศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สมาชิกกลุ่ม

ใบงานที่ 3

บันทึกผลการวิเคราะห์ชิ้นงาน

คำชี้แจง : ให้นักศึกษาวิเคราะห์ชิ้นงานของกันและกันในกลุ่มพร้อมข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงพัฒนา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ชื่อ.....สกุล.....รหัส.....หมู่เรียน.....

แบบฝึกทักษะชีวิตใบงานที่ 1

การมองตนเองในกระจกเงา

คำชี้แจง : ให้นักศึกษาภาครื่องหมายถูก (✓) ลงในช่องที่ตรงกับตัวของนักศึกษา

○ ข้าพเจ้าคิดว่า ข้าพเจ้า.....

ข้อความ	จริงที่สุด	จริงเป็น ส่วนมาก	ไม่จริง เป็น ส่วนมาก	ไม่จริงเลย
1. อย่างน้อยฉันก็ฉลาดเท่าคนส่วนมาก				
2. สนุกรื่นเริง				
3. ชอบพูดเรื่องคนอื่น (ซุบซิบนินทา)				
4. เป็นที่พึ่งของคนอื่นได้				
5. ลำบากในการทำอะไรตามตารางกำหนด				
6. มีเสน่ห์				
7. ตรงต่อเวลา				
8. กลัวการพูดคุยกับคนแปลกหน้า				
9. หงุดหงิดอยู่เสมอ				
10. เป็นผู้ฟังที่ดี				
11. ชอบทำตัวให้เท่าเทียมผู้อื่น				
12. มักกล่าวคำขอโทษอยู่เสมอ				
13. เห็นแก่ตัว				
14. ชอบอยู่ตามลำพัง				
15. มีท่าทางเป็นมิตรต่อผู้อื่น				
16. ไม่ชอบให้ใครวิจารณ์ตน				
17. มักป้ายความผิดให้ผู้อื่น				
18. ต้องการเป็นหนึ่งในอยู่เสมอ				
19. เป็นคนจริงใจ				
20. มักให้อภัยผู้อื่นเสมอ				

ข้อคิดหรือประสบการณ์ที่ได้รับจากกิจกรรมนี้

.....